

Araştırma Makalesi

Kamu Yönetiminin Sosyal Yardım Sorumluluğunun Paylaşılmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Artan Önemi: Saçaklızade Vakfı Örneği

The Increasing Importance of Civil Society Organizations in Sharing the Social Assistance Responsibility of Public Administration: The Example of Saçaklızade Foundation

Adem CEREN

Dr. Öğr. Üyesi, Adıyaman Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

aceren@adiyaman.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-0297-9924>

Makale Geliş Tarihi	Makale Kabul Tarihi
10.08.2024	13.09.2024

Öz

Saçaklızade Vakfı'nın sosyal yardım hizmetlerinin incelendiği bu çalışmanın amacı, Vakfın yapmış olduğu faaliyetlerden hareketle Türkiye'de STK'ların sosyal yardım yapabilme potansiyeline dikkat çekmek ve kamu yönetiminin sosyal yardım sorumluluğunun paylaşılmasında bu yapıların önemini ve gerekliliğini tartışmaktır. Çalışmaya ait temel veri kaynağını Vakıf yetkilileriyle yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlar oluştururken; Vakıf faaliyet raporları da çalışmayı nicel açıdan zenginleştiren bir başka önemli veri kaynağı olmuştur. Bunun yanında Kahramanmaraş'ta sosyal yardım faaliyeti yürüten kuruluşların potansiyelini daha net ortaya koyabilmek adına 5 sosyal yardım kuruluşunun paylaştığı veriler çalışmanın içeriğini zenginleştiren bir başka önemli kaynak olmuştur. Çalışmada, Vakfın Covid-19 pandemisi ve 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri gibi küresel ve bölgesel afetlerde dahi faaliyetlerine devam ettiği, sosyal yardım hizmetlerinin kesintiye uğrama noktasında gönüllü olarak bu hizmeti devam ettirecek insanların bulunmasından dolayı endişe duyulmadığı ve sosyal yardım hizmetlerinin sürdürülebilirliği için güvenilirliğin olmazsa olmaz bir koşul olduğu görülmüştür. Olağan ve olağanüstü dönemlerde kamu kurumlarına destek verilerek ortak hareket edildiği, gıda bankası, aşevi ve eğitim yardımları ile kamu yönetiminin sosyal yardım sorumluluğunun paylaşılmasında önemli görevler üstlenildiği, gıda bankası hizmetlerinde çalışan kişi yetersizliğine ve iş yükü fazlalığına bağlı olarak uzmanlaşmanın olmadığı ve kent merkezinde faaliyet yürütecek yeni bir aşevine daha ihtiyaç duyulduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: kamu yönetimi, sivil toplum kuruluşu, sosyal yardım, saçaklızade vakfı, kahramanmaraş

Abstract

The aim of this study, which analyses the social assistance services of the Saçaklızade Foundation, is to draw attention to the potential of NGOs in Türkiye to provide social assistance based on the activities of the foundation, and to discuss the importance and necessity of these structures in sharing the social aid responsibility of the public administration. While the main data source of the study was semi-structured interviews with the foundation officials, the foundation's annual reports were another important data source that enriched the study quantitatively. In the study, it was observed that the foundation continued its activities even in global and regional disasters such as the Covid-19 pandemic and 6 February 2023 Kahramanmaraş Earthquakes, that there was no concern about the interruption of social assistance services due to the presence of people who would continue this service voluntarily, and that reliability is a sine qua non condition for the sustainability of social assistance services. In addition, in order to more clearly reveal the potential of organizations carrying out social assistance

Önerilen Atıf /Suggested Citation

Ceren, A., 2024, Kamu Yönetiminin Sosyal Yardım Sorumluluğunun Paylaşılmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Artan Önemi: Saçaklızade Vakfı Örneği, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 59(3), 1894-1923.

activities in Kahramanmaraş, the data shared by 5 social assistance organizations has become another important source that enriches the content of the study. In the study, it has been seen that public institutions were supported and acted jointly in ordinary and extraordinary periods. It has been concluded that food banks, soup kitchens and education aids have undertaken important tasks in sharing the social assistance responsibility of the public administration. It has also been concluded that there is a lack of specialisation in food bank services due to the insufficient number of employees and excessive workload and that there is a need for a new soup kitchen to operate in the city centre.

Keywords: *public administration, non-governmental organisation, social assistance, saçaklızade foundation, Kahramanmaraş*

1. Giriş

Yoksulluk, sosyal yardım ve kamusal sosyal politika kavramları tarihsel olarak Türkiye açısından hem önemli bir sosyo-ekonomik sorun olmakta hem de politika üretilmesi gereken güncel tartışmaların odağında yer almaktadır. Ekonomik olduğu kadar sosyal ve yönetsel bir mesele olarak yoksulluk, dünden bugüne kamu yönetimini yapısal ve işlevsel olarak meşgul etmekte ve çok boyutlu etkiler ortaya çıkarmaktadır. Geleneksel sosyal koruma yöntemlerinin yetersizliğinin yanında dezavantajlı kesimlerin desteklenmesinin insanların inisiyatifine bırakılamayacağı gerçeği sosyal yardımlarda kurumsallaşma ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda ilk kez 1961 Anayasası'nda devletin nitelikleri arasına *sosyal devletin* eklenmiş olması ve bu durumun 1982 Anayasası'nda sürdürülmesi yoksullukla mücadelede anayasal düzeyde temel aktör olarak devleti ön plana çıkararak devlete görev ve sorumluluk yüklemiştir. Bu hukuki düzenleme doğrultusunda çıkarılan çeşitli yasalarla hem sosyal yardım teşkilat yapısı hem de sosyal yardım politikalarının muhteviyatı ve yönü yeniden şekillendirilmiştir.

Günümüzde özellikle insan haklarının korunması, güçlendirilmesi ve yoksullukla mücadelede yasal düzenlemelerin anayasal düzeyde güvence altına alınması yöntemi genel kabul görmektedir. Bu açıdan bakıldığında doğrudan ya da dolaylı yollarla sosyal yardımların ve yoksullukla mücadelenin anayasada düzenlenmiş olması kamu yöneticilerine kaynağını anayasadan alan görev ve sorumluluk yükleyerek süreci daha güçlü yürütme imkânı sunmaktadır (Ceren ve Erdem, 2018, s. 8). Başka bir ifadeyle dezavantajlı gruplara yönelik (çocuk, kadın, engelli, yaşlı, ihtiyaç sahibi vb.) sosyal sorunların tespit edilmesi ve çözümlenmesi yürürlükteki yasalara dayanarak yapılmakta bu doğrultuda sosyal yardım ve hizmetler sunulmaktadır (Mirea, 2017, s. 27). Buradan hareketle devletin yoksullukla mücadele politikaları arasına önemli bir yeri olan sosyal yardımlar, kısa vadeli ve pratik bir çözüm olarak yaygın bir biçimde uygulanmaya devam etmektedir. Bu kapsamda devlet, sosyal yardım kurum ve kuruluşları vasıtasıyla dezavantajlı gruplara yönelik düzenli olarak gıda, barınma, sağlık, eğitim, yakacak, elektrik, doğalgaz, çocuk, engelli, şehit, yaşlı, kadın, özel amaçlı, yabancılara yönelik vb. hemen her konuda ve çok geniş kitleleri kapsayan sosyal yardım hizmetleriyle toplumun refah ve huzurunu artırıcı faaliyetler yürütmektedir. Devlet bütçesinden sosyal koruma tedbirleri kapsamında (hastalık, sağlık bakımı, engelli, dul, yetim, işsizlik, sosyal dışlanma, aile, çocuk, emekli, yaşlı vs.) çok büyük tutarlarda harcama yapılmaktadır. Verilere (TÜİK, 2024) göre 2021 yılında 805 milyar 843 milyon TL olan sosyal koruma harcama tutarı, %60,2'lik artışla 2022 yılında 1 trilyon 291 milyar 77 milyon TL'ye yükselmiştir. Bu harcamaların 1 trilyon 267 milyar 924 milyon TL'sini (%98,2) sosyal koruma yardımları oluşturmaktadır. Sosyal koruma yardımları içinde en büyük harcama ise 567 milyar 450 milyon TL ile emekli/yaslılara yapılırken, bunu 396 milyar 993 milyon TL ile hastalık/sağlık bakımı harcamaları izlemektedir. 2022 yılında sosyal koruma harcamaları gayrisafi yurt içi hasılanın %8,6'sına tekabül etmektedir.

Her ne kadar sosyal yardım görevi mevzuat gereği öncelikli olarak devlete yüklenmiş olsa da Türkiye'de toplumsal özellikler, dini sebepler ve yardımlaşma/dayanışma duygularının bir yansıması olarak diğer birçok alanda olduğu gibi sosyal yardım alanında da devletle iş birliği yapan, kendi görev alanında faaliyet yürüterek devletin yükünü paylaşan, sorumluluğunu hafifleten bir yapı olarak sivil toplum kuruluşları (STK) günümüzün önemli aktörleri olarak ön plana çıkmaktadır. Türkiye'de eğitimden sağlığa, toplumsal hayattan yardımlaşmaya, çevreden, kültüre çok geniş bir alanda dernek, vakıf, sendika, kooperatif vb. formatlarda kurulmuş binlerce STK faaliyette bulunarak hem sivil toplumun, girişimciliğin, katılımın ve demokrasinin gelişmesine katkı sağlamakta hem de insanı ve toplumu ilgilendiren konularda faaliyette bulunarak devletin sosyoekonomik yükünü paylaşmakta aynı zamanda refah ve huzurun sağlanmasına aracılık etmektedir. Bu bağlamda kurulduğu 1993 yılından günümüze

Kahramanmaraş'ta aşevi, gıda bankacılığı ve eğitim alanlarında ihtiyaç sahibi çocuk, yaşlı, kadın, erkek, öğrenci, göçmen vb. gruplara yönelik sosyal yardım faaliyeti yürüten Saçaklızade Vakfı olarak bilinen Saçaklızade Kültür, Eğitim ve Yardımlaşma Vakfı bugün kentte hayırseverlerin yapmış olduğu bağışları ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması görevini üstlenmektedir. Bu realiteden hareketle çalışma şu temel iddia üzerine kurgulanmıştır:

Türkiye’de toplumsal ve dini sebeplerle hayırseverlik ve yardımlaşma duyguları yüksek olup, bu yardımlar geçmişten günümüze bireysel veya kurumsal yollarla ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmaya çalışılmaktadır. Artan nüfus ve kentleşmeyle birlikte tanıma-bilme yoluyla ihtiyaç sahiplerine ulaşmak ve onlara yardım yapmak giderek zorlaştığından devlet dışı organizasyonlar aracılığıyla bu kişilere ulaşma ve onların ihtiyaçlarını karşılama sürecin etkin bir noktaya taşınması açısından daha önemli hale gelmektedir. Tam da bu noktada şeffaf ve hesap verebilir bir yapı içerisinde hareket ederek devletin sosyal yardım yükünün hafifletilmesinde STK’ların çok büyük katkı sunma potansiyeli ve faaliyet alanı bulunmaktadır.

Kamu yönetiminin sosyal yardım sorumluluğunun paylaşılması bağlamında Saçaklızade Vakfı’nın mevcut sosyal yardım hizmetlerinin ele alındığı bu çalışmanın amacı, Vakfın yapmış olduğu faaliyetlerden yola çıkılarak, Türkiye’de STK’lara olan ihtiyaca ve bu yapıların sosyal yardım yapabilme potansiyeline dikkat çekmektir. Hayırseverlik ve yardımlaşma duyguları yüksek olan Türkiye’de şeffaf, hesap verebilir ve katılımcı bir anlayış ve örgüt yapısı içinde hareket edilerek devletin sosyal yardım yükünün hafifletilmesinde STK’ların büyük potansiyele sahip olduğunun örnek bir vakıf üzerinden ortaya konulmaya çalışılması çalışmayı önemli hale getirmektedir. Çalışmada, derinlemesine bilgi almak maksadıyla Vakıf yetkilileriyle yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu mülakatlar çalışmanın en önemli veri kaynaklarını oluştururken, yine Vakıf faaliyet raporları da çalışmayı nicel açıdan zenginleştiren önemli diğer bir veri kaynağı olmuştur. Bunun yanında Kahramanmaraş’ta sosyal yardım faaliyeti yürüten kuruluşların potansiyelini daha net ortaya koyabilmek adına veri paylaşma talebine olumlu yanıt veren Hayır ve İhsan Vakfı, Kipaş Vakfı, Şekerli Vakfı, Rıdvan Hoca Eğitim, Kültür ve Dayanışma Vakfı ve Gemciler Eğitim, Kültür, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’ndan gelen veriler çalışmanın içeriğini zenginleştiren bir başka önemli kaynak olmuştur. Çalışma kapsamında kamu yönetimi, sosyal yardım, sivil toplum ve sivil toplum kuruluşu kavramları hakkında kısa teorik değerlendirme yapılmakta, çalışmanın metodolojisi ele alındıktan sonra Saçaklızade Vakfı’na ait bulgular gıda bankacılığı hizmetleri, aşevi hizmetleri ve eğitim yardımları olmak üzere üç ana başlıkta sunulmakta ardından yukarıda bahsi geçen sosyal yardım kuruluşlarına ait bulgulara yer verilmektedir.

2. Kavramsal Çerçeve

Türkiye’de sosyal yardımlar geçmişten bugüne kamu kurum ve kuruluşlarının öncelikli görevleri arasında yer almaktadır. İlk defa 1961 Anayasası’nda *sosyal devlet* vurgusunun yapılması ve bu durumun 1982 Anayasası’nda da düzenlenmesi kamu kurum ve kuruluşlarını sosyal yardımların yürütülmesi noktasında ilk elden sorumlu tutmaktadır. Bunun yanında hayırseverlik ve yardımlaşma duygularının bir yansıması olarak STK’lar ve özel sektör kuruluşları sosyal yardım sürecinin önemli bir parçası olarak zaman zaman kamu kurumlarıyla birlikte zaman zaman münferit bir şekilde sosyal yardım faaliyetlerini yürütmektedirler. Buradan hareketle kamu yönetimi, STK ve sosyal yardım kavramlarının daha iyi anlaşılması adına bu bölümde öncelikle kamu yönetimi ve sosyal yardım kavramları açıklanarak arasındaki ilişkiye değinilmiş; ardından sivil toplum ve STK kavramları açıklanarak sivil toplumun gelişimine ve STK’ları karakterize eden temel boyutlara değinilmiştir.

2.1. Kamu Yönetimi ve Sosyal Yardım

En genel tanımıyla kamu; bütün, halk ve amme gibi anlamlara gelirken, devlete ait kurumlar ve makro düzeyde toplumu ilgilendiren konuların toplamı da kamu kavramı bağlamında ele alınmaktadır (Parlak, 2011, s. 422). Literatürde amaç ve işlev açısından kullanım alanlarına göre farklı şekillerde tanımlanan yönetim kavramını ise faaliyet/işlev, idari sistem, örgüt ve idari personel olarak kategorize etmek mümkündür. Buradan hareketle yönetim; belirli bir amacı veya amaçları gerçekleştirmek için iş birliği içinde yürütülen bir grup faaliyeti olarak tanımlanırken; kaynakların (maddi ve beşerî) belirli bir amacın gerçekleştirilmesi maksadıyla düzenlenmesi ve kullanılması süreci olarak da tanımlanmaktadır (Eryılmaz, 2020: 2-3). Kamu yönetimi ise sözlükte “Devlette ya da ona bağlı kuruluşlarda eylemde

bulunan kişilerin ve kümelerin davranışlarıyla ilgili alan (yönetim bilimi); “Devletin amaçlarını gerçekleştirecek biçimde örgütlenmiş insan gücü ve araç gereç ile bunların yönetimi”; “Kamusal siyasaların oluşturulmasında siyasal karar organlarına teknik destek sağlayan ve bu siyasaları uygulayan örgütler bütünü” olarak tanımlanmaktadır (Ergun, 2008, s. 133).

Kamu yönetiminin varlığından bahsedebilmek ve kamu hizmetlerinin yürütülmesi için bazı unsurlara/kaynaklara ihtiyaç duyulur. Bu unsurlar kamu hizmetlerinin bir bütün içinde eksiksiz ve uyumlu bir biçimde yürütülmesi açısından oldukça önemlidir. Literatürde bunlar halk, personel (kamu görevlisi), örgütsel yapı, norm düzeni (hukuk kuralları), kamu politikası ve bütçe olarak sıralanmaktadır. Halk, kamu yönetiminin hizmet götürdüğü ve muhatap olduğu hedef kitledir. Kamu görevlileri halkın refah ve mutluluğunu sağlamak için yasal çerçeve ve kurumsal yapı içerisinde belirlenen kamu politikalarını hayata geçirmeye çalışır. Tüm bu süreçte mali kaynağa ihtiyaç duyulur. Kamu görevlileri mali kaynağı göz önüne alarak en az harcamayla en fazla fayda elde etmeye ve en iyi hizmeti sunmaya çalışır. Özellikle kaynakların sınırlı ve azalıyor olmasına ek olarak kaynak kullanım maliyetlerinin her geçen gün artıyor olması kamu görevlilerinin bütçeyi optimum kullanmasını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle etkin bir kamu hizmeti sunumunda tüm bu unsurların uyumlu ve birbirini tamamlayıcı nitelikte olması gerekmektedir. Bunlardan birinin çok iyi, fazla ya da nitelikli olması tek başına yeterli olmamaktadır. Çok iyi yetişmiş bir insan gücünün/personelin elinde yeterli araç-gereç ve mali kaynak olmazsa kamu hizmeti yerinde ve zamanında sağlanamayacağı gibi güçlü bir örgütsel yapının, yasal düzenlemenin ve mali kaynağın varlığına rağmen kamu görevlilerinin nitelsiz ve liyakatsiz oluşu ise kamu hizmetlerinin ekonomiklik-etkinlik ve verimlilik dengesini olumsuz etkileyecektir.

Sosyal yardım, bireysel (fiziksel ve duygusal), toplumsal, yönetsel ve küresel gelişmelere bağlı yetersizlikler-eksiklikler ve dengesizlikler nedeniyle kişinin kazanç elde edememesi ya da kazancın ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalması durumunda, çeşitli ölçütler gözetilerek şartlı-şartsız, karşılıklı-karşılıksız formlarda ayni ve nakdi olarak sağlanan bir destek türüdür. Bu kapsamında devlet-STK-özel sektör beslenme, barınma, giyinme gibi temel yaşam desteklerini öncelikli olarak sağlarken, yine eğitim, sağlık, aşevi, özel amaçlı yardımlar vb. desteklerle de sosyal yardım sürecini ilerletmektedir. Kamusal sosyal yardım, bireylere ve ailelere kamu kurum ve kuruluşundan nakit veya ayni olarak sağlayan yardım programlarını ifade etmektedir (US Census Bureau, 2023). Barrientos (2013, s. 45)’a göre yapılan sosyal yardımların temel işlevi, yoksulluğun azaltılmasını, önlenmesini ve tamamen ortadan kaldırılmasını sağlayacak şekilde bir dizi program ve aşamayı içermektedir. Nurdoğan (2022, s. 62)’a göre sosyal yardımlar yoksulların karşı karşıya kaldıkları güvensizlik ve savunmasızlık duygularının pozitif yönde değişmesi bakımından önemli bir uygulamadır. Özellikle sosyal yardımların gerçek ihtiyaç sahiplerine yerinde ve zamanında verilmesi durumunda yoksulluğun hafifletilmesi, sosyal dışlanmanın baskılanması ve bu kişilerin içinde bulundukları yoksulluk kısır döngüsünün kırılması gibi yoksulların lehine birtakım gelişmelerin yaşanması mümkün olacaktır.

Sosyal yardımların hedef kitlesi bazen ihtiyaç sahibi herkes olabileceği gibi yardımlar bazen de ihtiyaç sahibi özel kesimlere yönelik düzenlenmektedir. Yardımlar temelde coğrafi olarak (bölgelere göre), yoksulluğun derecesine göre ve gelir adaletsizliğine göre değişmektedir. Bu yardımlar ‘genel yardımlar’ (yaş, cinsiyet, statü ve işe bakılmaksızın belirli bir gelir seviyesine ulaşamayan herkesi kapsar); ‘kategorik yardımlar’ (belli bir gelirin altındaki yer alan özel gruplara verilir) ve ‘şartlı veya parasal olmayan faydalar’ (istihdam eğitimi, konut temini, okul öğle yemeği gibi parasal olmayan ya da koşullu olan yardımları kapsar) şeklinde üç ana başlıkla sınırlandırılabilir (Tekindal, 2018, s. 343). Sosyal yardım, insanların karşı karşıya kaldıkları olası sosyal ve ekonomik tehditlerden korunmak amacıyla, bireylere, ailelere ve topluluklara devletten veya çeşitli kurum ve kuruluşlardan nakdi ya da ayni şekillerde destek sağlanmasıdır (Setyawan, 2023, s. 1871).

Sosyal yardım, sosyal güvencesi olmayan, kendisinin ve ailesinin geçimini karşılayamayan bireylerin karşılaştıkları ekonomik zorluğu aşmalarını hedefleyen bir yardım türüdür. Yine bu yardımlar insan yaşamının çeşitli evrelerinde ortaya çıkan sosyoekonomik risklerin sonuçlarından bu kişileri uzak tutmaya çalışan bir tedbir olarak da görülmektedir. Sosyal yardımların ekonomik kaynağını transfer harcamaları oluştururken (Kara, 2017, s. 565) yardımlar çoğunlukla bireylerin üretim faaliyetlerine katılıp katılmamasına ve herhangi bir beden ödeyip ödememesine bakılmaksızın resmi kayıtlar, saha incelemeleri ve hane ziyaretleri neticesinde kişinin yardım almaya elverişli görülmesi halinde verilmektedir. Bunun yanında yardımlar eğitim ve sağlık örneğinde olduğu gibi bazı şartlara göre de

verilebilmektedir. Her iki durumda da ulusal ve uluslararası gelişmelere/şartlara göre içeriği ve yöntemi güncellenerek yürütülen sosyal yardım programları kişinin gelir elde edememesi ya da elde ettiği gelirin yetersizliği gibi temel sebep etrafında ortaya çıkan yoksulluk hali karşısında bir çözüm olarak kamu yönetimlerinin öncelikli hizmet alanını oluşturmaktadır.

2.2. Sivil Toplum ve Sivil Toplum Kuruluşu

Sivil toplum kavramının içeriği üzerine çok farklı değerlendirmeler yapılagelmiştir. Kavram, onu inceleyen ve üzerinde çalışan düşünürlerin toplum görüşüne göre şekillenmiştir. Özellikle 16. yüzyıldan sonra siyasal yapı üzerindeki tartışmalara bakıldığında, bunların Fransız modeli ve Anglo-Sakson model olmak üzere iki ana grupta toplandığı ve 19. yüzyılda buna Marksist modelin eklemlendiği söylenebilir. Fransız modeli, devlet-sivil toplum ilişkisinde devleti öncelemektedir. Bu modelde sivil toplumun yanında egemenliğin de devredilemez ve sorgulanmaz olduğu aşkın bir devlet kontrolü altında olması savunulur. Anglo-Sakson model ise bireyi önceleyen ve sivil toplumu, devletin veya siyasal iktidarın toplum üzerindeki potansiyel baskısına karşı bir dengeleyici güç olarak görmektedir. Marksist düşüncede, sivil toplum burjuva toplumu olarak kabul edildiği için olumsuz algılanmaktadır (Aslan, 2010, s. 189). Hegel ise sivil toplumu aile ve devlet arasında bir aşama olarak görmektedir. Bu yapıda bireyler, toplumsal sınıflar, toplumsal kurum ve kuruluşlar sivil toplumu oluşturmakta ve bireyler arası bağlılık ön plana çıkmaktadır. Bireyin iradesi ile toplumun iradesi arasında bir uzlaşma ve kaynaşma vardır. Bu uzlaşma ve kaynaşma her bir bireyin kendini, üstünde yer alan kanuna ve düzene bağladığı nispette anlam kazanmakta ve ahlaklı olmaktadır. Tek kişinin iradesi genel irade ile ne kadar uyumlu ve kaynaşmış olursa, aileden sivil topluma oradan da devlete doğru üç aşamada objektif ahlak gerçekleşecektir (Doğan, 2012, s. 368). Sivil toplumun kapitalizmle ilişkilendirilmesi burjuva sınıfının güç kazanması ve liberal dünya görüşünün ortaya çıkmasında etkili olan Sanayi Devrimi'yle gerçekleşmiştir. Gerek Hegel gerekse Marx bu dönemde sivil toplumu bireysel çıkarların çatışma alanı olarak görmekte ve bu durumu kapitalist toplum anlayışının ortaya çıkardığı gelişmelere dayandırmaktadırlar (Erdem, 2018, s. 333).

Sivil toplum temelde devlet karşısında vatandaş, bireyleri veya sosyal grupları öne çıkarmakta; vatandaşa daha fazla siyasal hak verilmesini ve vatandaşın katılımını savunmaktadır (Çaha, 2016, s. 86). Modern toplumun başlangıcındaki ilk sivil toplum tartışmalarında sivil toplum, demokrasiyle ilişkilendirilmezken günümüzde sivil toplum ve demokrasi ilişkisi üzerinden hareket edilmekte, sivil toplumun demokrasiye katkısı vurgulanmaktadır. Günümüzde sivil toplum tartışmaları sivil toplumun önemi üzerinden yapılmakta “sivil toplum nasıl daha sağlıklı ve işlevsel hale getirilir” sorusuna cevap aranırken, demokrasi ile ilişkisine atıf yapılmaktadır. Bu açıdan sivil toplum devletin etkisinden kurtulmanın (otoriter ve askeri etkiden uzak durma) önemli bir aracı olarak görülmekte, demokrasiye geçmenin ya da demokratik rejimi güçlendirmenin araçlarından biri olarak değerlendirilmektedir (Gözbüyük Tamer, 2010, s. 90-91). Sivil toplum kavramındaki bu kapsam genişlemesi başka bir ifadeyle kavrama yüklenen farklı anlamlar toplumdaki farklı unsurların sivil toplum içerisinde kabul edilmesini netice vermiştir. Bu doğrultuda sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal amaçlı örgütlenmelerin yanında yerel yönetim örgütlenmeleri de sivil toplum kavramı içinde kendine yer bulmuştur. Bu durum sivil toplum kavramının tabanını genişletmiş devlet karşısındaki konumunu ve kapasitesini göstermesi bakımından ayrıca dikkat çekici olmuştur (Tuncel, 2011, s. 17).

Modern dünyada sivil toplumun her yerde aynı düzeyde gelişmediği, toplumdan topluma farklı düzeylerde varlık gösterdiği gerçeği sivil toplumun gelişimi için devletin ve toplumun bazı özelliklere sahip olmasını gerektiğini göstermektedir. Özellikle hukuk devleti ve sınırlı devlet anlayışının varlığı sivil topluma hareket alanı kazandıracağından sivil toplumun gelişimi açısından çok önemli iki unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Çaha, 2016, s. 63). *Hukuk devleti ilkesi* ile vatandaşlar hukuki güvenceyle düşüncelerini paylaşmakta, seyahat etmekte, toplantı yapmakta, kısaca temel hak ve hürriyetlerini korku duymadan kullanabilmektedir. *Sınırlı devlet ilkesi* ile de devletin temel alanlarda (askeri, güvenlik, diplomasi vb.) faaliyette bulunarak ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda sivil çabalara ve vatandaşlara hareket alanı bırakması sivil toplum düşünce ve kurumlarının gelişimi açısından önemlidir.

Sivil toplum deyince beraberinde sivil toplum kuruluşları, sivil toplum örgütleri, devlet/hükümet dışı örgütler, üçüncü sektör kuruluşları, gönüllü kuruluşlar gibi farklı isimlerle bilinen yapılar akla gelmektedir. Sivil toplum ve sivil toplum kuruluşu kavramları farklı anlam ve süreçleri içermektedir.

Gümüş (2008, s. 12)'e göre bugün yeni siyasal dönüşüm aşamasında ortaya çıkan bağımsız uzmanların girişimine dayanan sivil toplum hareketi ile sivil toplum farklı olup, bu modelde uzmanlar kendilerini temsil etmezler tam tersine temsil dışı bir rol oynayarak sivil toplumun kapasitesini geliştirirler. STK'lar ise sivil toplumun yerine geçen ve onu temsil eden yapılar olarak değil, sivil toplumun katılımına ve gelişimine aracılık eden yapılar olarak çalışırlar. Bu yapıları karakterize eden beş temel boyut Ryfman (2006, s. 40)'a göre (1) örgütsel boyut, (2) hukuki boyut, (3) ulusal ve uluslararası düzlemde ilişki kurulması boyutu, (4) özgür irade boyutu ve (5) etkinliklerin devlet aşırı karakteri boyutu şeklinde sıralanmaktadır. Lewis (2013, s. 4-5)'e göre sivil toplum olgusal bir durum ve sürece gönderme yaparken, STK'lar ise somut bir olguya ve faaliyete gönderme yaparlar. Sivil toplum bir düşünceyi ve hareket tarzını ifade ederken, STK bunun teşkilat yönüne, eylem yönüne dikkat çekmektedir. En geniş anlamıyla, küçük çaplı toplum merkezli kurumlardan geniş çaplı profesyonel kurumlara kadar çeşitli aktörleri ifade etmek için kullanılan STK'lar, sanat ve serbest çalışmadan insan hakları ve çevreye kadar çok geniş bir alanda çeşitli girişimlerle meşgul olmaktadır.

3. Amaç ve Yöntem

Bu bölümde öncelikli olarak çalışmanın önemi ve gerekçesi ele alınmakta, sonrasında çalışmanın amacı, varsayımları ve veri toplama tekniği ortaya konulmaktadır. Bu kapsamda 2023 yılı ağustos ayında saha çalışmasına ilişkin ön görüşmeler yapıldıktan sonra etik kurul onayıyla birlikte aralık ayının ilk haftasında her bir birim yetkilisiyle (üç kişi) yüz yüze gerçekleştirilen görüşmelerle Saçaklızade Vakfı'na ait saha araştırması tamamlanmıştır. Bu sayede Kahramanmaraş kent merkezinde yerel düzeyde sosyal yardım faaliyeti yürüten Saçaklızade Vakfı üzerinden kamusal sosyal yardımlarda STK'ların potansiyeli ortaya konulmaya çalışılmıştır. Buna ek olarak 1-10 Temmuz 2024 tarihleri arasında yapılan görüşmelerde Hayır ve İhsan Vakfı, Kipaş Vakfı, Şekerli Vakfı, Rıdvan Hoca Eğitim, Kültür ve Dayanışma Vakfı ve Gemciler Eğitim, Kültür, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı gibi çeşitli yardım kuruluşları tarafından paylaşılan sosyal yardım verileri de çalışmaya dahil edilerek STK'ların sosyal yardım potansiyeli daha net resmedilmek istenmiştir.

3.1. Çalışmanın Önemi ve Gerekçesi

Yoksulluk olgusu toplum yaşamını olumsuz etkilediği kadar devlet yönetimini de olumsuz etkilemekte; toplumların sosyal barış ve adalet içinde yaşamalarına, devletlerin ise kalkınmasına ve gelişmesine mâni olmaktadır. Geleneksel sosyal koruma tedbirlerinin yetersiz kalmasına ek olarak bireylerin bir başkasının inisiyatifine bırakılamayacağı gerçeği devleti dezavantajlı grupların korunması ve güçlendirilmesi için anayasal ve yasal olarak sosyal yardımları düzenli ve yeterli bir seviyede yapmaya sevk etmiştir. Yoksullukla mücadele kapsamında devlet bütçesinden yapılan sosyal yardım ve sosyal koruma harcamaları dikkat çekmektedir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2022)'na göre sosyal yardım harcamaları 2002 yılında 1,3 milyar lira iken, 2021 yılında tüm kamu kurumlarının yapmış olduğu sosyal yardım harcama tutarı 97,8 milyar liraya yükselmiştir. Benzer şekilde sosyal yardımların gayrisafi yıllık hasıla içindeki payı anılan yıllar arasında 4 kat artışla %1,36 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'de devlet bütçesinden yoksulluk sorununu azaltmaya/bitirmeye dönük ayrılan büyük meblağlara rağmen yoksullukla mücadelede istenilen sonuçlara ulaşılamamakta, yoksulluk oranlarında beklenen düzeyde bir azalma gerçekleşmemektedir. Sosyal yardımların büyük oranda karşılıksız ve herhangi bir şarta bağlı olmaması ve gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaşmada yaşanan zorluklar bu durumun öne çıkan nedenleri arasında sayılabilir (Karaçoban ve Tüzün Rad, 2023, s. 23). Sosyal koruma harcamalarının fazla oluşuna ek olarak bölgesel ve küresel düzeyde meydana gelen olumsuzluklar (savaşlar, göçler, afetler, kuraklıklar vs.) bir yandan korunmaya/desteklenmeye muhtaç kesimlerin sayısının artmasına neden olmakta diğer yandan bu kesimlere yapılan harcama tutarlarını daha artırmaktadır. Bu ve benzeri sebeplerle devletin yapmakta olduğu sosyal koruma harcamalarının paylaşılması ve ekonomik yükünün hafifletilmesi önemli olup bu noktada STK'ların varlığı ve çabaları daha anlamlı ve elzem hale gelmektedir.

Şentürk (2014, s. 290)'e göre Türkiye'de devletin refah rejiminin bir yansıması olarak sosyal yardım faaliyetlerinin yürütülmesi noktasında kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ortak hareket etmekte ve çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Özellikle sosyal yardım alanında ihtiyaç sahiplerinin tespit edilmesinden yardımların dağıtılmasına kadar geçen zaman aralığında sahada farklı çalışmalar yapılmaktadır. Burada dikkat çekici ve kıymetli olan husus STK'ların öz kaynaklarıyla ve devletten

destek almadan bu yardım faaliyetlerini yapıyor olmasıdır. STK'ların ekonomik kapasitesinin sınırları, onların yardım yapacağı coğrafyanın sınırlarını da ortaya koymakta, STK'lar genellikle kendi bölgesinde sosyal yardım faaliyetlerine odaklanmaktadır.

Mevzuatta sosyal yardım hizmetleri kapsamında kamu kurumlarının STK'larla dayanışmaya ve iş birliği içinde hareket edebileceği ve ortak çalışmalar yürütebileceğine atıf yapılmaktadır. Bu noktada her ne kadar bazı eksiklikleri olsa da kamusal hizmetlerin yürütülmesine yardımcı olunması hususunda STK'ların önemli roller üstlendikleri rahatlıkla söylenebilir. Verilere göre (İçişleri Bakanlığı, 2023b) Türkiye genelinde 6.272 adedi insani yardım alanında olmak üzere faal 101.314 adet dernek bulunmaktadır. Yine (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2023) 1.003 adedi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı olmak üzere diğer alanlar dahil toplam 6.264 adet vakıf bulunmaktadır. Ayrıca (İçişleri Bakanlığı, 2023c) işçi, işveren ve kamu görevlileri sendikası türlerinde görev yapan toplam 690 adet sendika bulunmaktadır. İnsani yardım ve sosyal yardımlaşma alanında faaliyet yürüten bu yapıların da azımsanmayacak bir sayıda olduğu görülmekte olup, toplumun dayanışma-yardımlaşma özelliklerinin bir yansıması olarak sosyal yardım faaliyetlerinin yürütülmesinde bu kuruluşlar devreye girerek ihtiyaç sahibi bireylerin yanında olmak suretiyle kamu kurumlarına destek olmaya çalışmaktadırlar.

Kendi bölgesinde çalışma yürüten kuruluşlardan biri olarak Saçaklızade Vakfı, Kahramanmaraş merkezde yerel halkın ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulmuş bir sosyal yardım kuruluşu olarak çalışmanın örneğini de oluşturmaktadır. Vakıf, kurulduğu günden (1993) bugüne aradan geçen otuz yıllık sürede hayırseverlerden alınan bağışlarla gıda bankası, aşı ve eğitim yardımları olmak üzere üç farklı yardımlaşma sistemi aracılığıyla kentte yaşayan ihtiyaç sahiplerine yardımcı olmakta ve devletin sosyal yardım harcamalarının bir kısmının hayırseverler tarafından karşılanmasında köprü görevi görmektedir. Özellikle 2011 yılında Suriye'de patlak veren iç karışıklıklar neticesinde Türkiye'ye doğru başlayan göçlerden Kahramanmaraş ili de etkilenmiş, ilde yerel düzeyde faaliyet yürüten Vakfın sosyal yardım şemsiyesi Suriyelileri de kapsayacak şekilde genişlemiş, göçün özellikle ilk birkaç yılında sosyal yardımların ağırlıklı hedef kitlesini Suriyeliler oluşturmuştur.

İçişleri Bakanlığı (2023a) verilerine göre saha çalışmasının yapıldığı Kahramanmaraş'ta insani yardım, çevre koruma, engelli, toplumsal değerler, gıda-tarım-hayvancılık, eğitim, yardımlaşma, dayanışma vs. çok farklı alanda faaliyet yürüten 823 adet dernek bulunmaktadır. Bu derneklerden 142 adedi doğrudan insani yardım alanında faaliyet yürütürken diğer derneklerin bazıları dolaylı olarak sosyal yardımlaşma ve dayanışma alanında katkı sağlamaktadır. İnsani yardım derneklerinin sayısı her ne kadar yüzün üzerinde olsa da sahada aktif olarak çalışanların çok daha sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bu durum ilgili kuruluşların başka bir sorun olanını olan "tabela" kuruluş olup olmadığını hatıra getirmektedir. Bu nedenle mevcut STK'ların tam kapasite düzeyinde çalışmayışı ya da faaliyetlerini yok denecek kadar aza indirmeleri sosyal yardımlaşma ve dayanışma ruhuna aykırı olduğu gibi sosyal yardım başarısını da düşürmektedir. Çünkü kamu politikasının temel konularından biri olan yoksullukla mücadelede, STK'ların çözüme aktif olarak katkı sunması, devletin sosyoekonomik yükünün paylaşılması açısından oldukça önemli olup, gönüllü katılım, esnek ve kolay örgütlenme özelliklerinin yanında hayırseverlerin sürece dahil edilmesine rahatlıkla aracılık edebilmeleri STK'ların elini güçlendirmektedir. Bu ve benzeri gerekçelerle STK'lar kısa vadede sosyal yardım alanında önemli işler yaparken, uzun vadede STK'ların istihdama dönük projelerle yoksulluğun azaltılması, istihdamın artırılması ve dezavantajlı grupların bilinçlendirilmesi konularında katkı sunabilecekleri geniş bir alan bulunmaktadır.

3.2. Çalışmanın Amacı, Varsayımları ve Veri Toplama Tekniği

Saçaklızade Vakfı sosyal yardım faaliyetlerini konu edinen bu çalışmanın genel amacı; yürütülen sosyal yardım hizmetlerinden hareketle STK'ların ihtiyaçları karşılamadaki önemini ve kamu yönetiminin sosyal yardım sorumluluğunun paylaşılmasındaki gerekliliğini ortaya koymaktır.

Çalışmada bahsedilen genel amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmaktadır:

- Vakıf tarafından yürütülen hizmetlerin türü ve miktarı nedir?
- Vakıf hizmetlerinin sürdürülebilirliği açısından dikkat edilmesi gereken temel noktalar nelerdir?
- Sosyal yardım hizmetlerinde gönüllü katılımın önemi nedir ve sağlamış olduğu avantajlar nelerdir?

- Covid-19 pandemi sürecinde ve Kahramanmaraş Depremleri sonrasında sosyal yardım faaliyetleri kapsamında neler yapıldı?
- Kamu kurumlarının sosyal yardım sorumluluğunun paylaşılmasında Saçaklızade Vakfı'nın ve diğer sosyal yardım kuruluşlarının nasıl bir etkisi olmaktadır?

Çalışmada test edilmek istenen ve çalışmanın dayandığı varsayımlar ise şunlardır:

- Vakıf, yürütmüş olduğu faaliyetlerle kamu yönetiminin sosyal yardım yükünün paylaşılmasına katkı sağlamaktadır.
- Vakıf hizmetlerinin yürütülmesinde personel eksikliği bulunmaktadır.
- Vakfın hizmet miktarının artırılmasında bağışçıların büyük bir etkisi vardır.
- Vakıf hizmetlerinin sürdürülebilirliği açısından güvenilirlik/tanınırlık ön plana çıkmaktadır.
- Afet dönemlerinde vakfın yürütmüş olduğu hizmetlere duyulan talep artmaktadır.

Araştırmanın yapılması düşüncesi 2019 yılında oluşmuş; Covid-19 pandemisi sürecinde getirilen kısıtlamalar nedeniyle araştırma ertelenmiş, 6 Şubat Kahramanmaraş Depremleri ise çalışmanın bir kez daha ertelenmesine neden olmuştur. 2023 yılı ağustos ayında çalışmaya ilişkin ön görüşmeler yapıldıktan sonra saha araştırması soru formu Adıyaman Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'na sunulmuş, 10.11.2023 tarihli, 467 sayılı kararla etik kurulu onayının ardından aralık ayının ilk haftasında her bir birim yetkilisiyle (üç kişi) yüz yüze gerçekleştirilen görüşmelerle saha araştırması tamamlanmıştır.

Kent merkezinde sosyal yardım faaliyeti yürüten çeşitli sosyal yardım kuruluşları olmakla birlikte sosyal yardım faaliyeti yürüten STK'lerden farklı olarak Saçaklızade Vakfı'nın hem yürüttüğü hizmet çeşitliliğinin fazla oluşu hem de hizmet süresinin uzun oluşu, Vakfı diğer yardım kuruluşlarından ayırmakta ve örneklem olarak seçilmesinin de gerekçesini oluşturmaktadır. Çalışmada ayrıca yürütülen sosyal yardım faaliyetlerine ilişkin farklı kuruluşların katkılarını da ortaya koyabilmek adına çeşitli yardım kuruluşlarıyla iletişime geçilmiş ve çalışma hakkında bilgi verildikten sonra sosyal yardım veri talebinde bulunulmuştur. Veri paylaşım talebine olumlu yanıt veren Hayır ve İhsan Vakfı, Kipaş Vakfı, Şekerli Vakfı, Rıdvan Hoca Eğitim, Kültür ve Dayanışma Vakfı ve Gemciler Eğitim, Kültür, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı faaliyetlerine de çalışmada yer verilerek çalışma kapsamı biraz daha genişletilmiştir. Bunun yanında veri paylaşım talebine olumlu yanıt vermeyen bazı kuruluşlar ise çalışmaya dahil edilememiştir. Gerek saha araştırması esnasındaki gözlemlerden gerekse yapılan görüşmelerden hareketle sosyal yardım kuruluşlarının genel olarak verilerini paylaşmama eğiliminde oldukları ve mevcut verilerin de düzenli ve sistematik olmadıkları görülmüştür.

Teorik bilgiler başta Vakıf faaliyet raporları olmak üzere konuyla ilgili tab edilmiş ve dijital ortama aktarılmış yakın tarihli güncel kaynaklardan elde edilmiştir. Elde edilen veriler konularına göre tasnif edilmiş, çalışmanın amaçlarına uygun hale getirilmiş, Vakıf faaliyetlerine ilişkin genel bulguların sunulmasının ardından gıda bankası hizmetleri, aşevi hizmetleri, eğitim hizmetleri ve diğer sosyal yardım kuruluşları tarafından yürütülmekte olan sosyal yardım hizmetleri olmak üzere her bir birim özelinde sunularak tartışılmıştır. Saha araştırması verileri ise nitel araştırma yöntemleri arasında yer alan yarı yapılandırılmış görüşme ve katılımcı gözlem tekniğiyle elde edilmiştir. Bu sayede hem Vakıf yetkililerinden derinlemesine bilgi alınması hem de gözlemlerle sürecin yerinde incelenmesi mümkün olmuştur. Bunun yanında kent merkezinde sosyal yardım alanında faaliyet yürüten çeşitli kuruluşlardan sosyal yardım verilerinin elde edilmesiyle de çalışma nicel açıdan daha zengin bir görünüm kazanmıştır.

4. Bulgular ve Tartışma

Bu bölümde öncelikli olarak Saçaklızade Vakfı'na ait genel bulgulara yer verilmekte, ardından Vakıf tarafından yürütülen üç temel hizmet alanı (gıda bankası hizmetleri, aşevi hizmetleri ve eğitim hizmetleri) üzerinden tablo ve metin olarak sunulan bulgular tartışılmaktadır. Bu bölümde yine Kahramanmaraş merkezde sosyal yardım alanında önemli faaliyetler yürüterek kamu yönetiminin sosyal yardım harcamalarının azalmasına katkı sağlayan çeşitli kuruluşlara ait faaliyet bilgisine yer verilmiştir.

4.1. Saçaklızade Vakfı Faaliyetleri Hakkında Genel Bulgular

Kahramanmaraş merkezde *Kara Gün Dostu* sloganıyla 1993 yılında kurulan Saçaklızade Vakfı, kent merkezinde ve bağlı mahallelerde yaşayan ihtiyaç sahibi bireylere gıda bankacılığı, aşevi ve eğitim yardımı olmak üzere üç farklı alanda hizmet yürütmektedir. Kurulduğu günden günümüze gelinen noktada yerel nitelikli sosyal yardım faaliyeti yürütülmesi görevini üstlenen Vakıf, 2011 yılında Suriye’de başlayan iç karışıklıklar nedeniyle Kahramanmaraş’a göç eden Suriyelilere de yardım yapmaya başlamıştır. Özellikle göçün tırmanışa geçtiği 2013 yılından sonra battaniye, soba, giysi, gıda, aşevi, yakacak vb. yardım yapılarak temel ihtiyaçların karşılanması sorumluğu üstlenilmiştir.

Vakıf yetkililerinden alınan bilgilere göre 2023 yılı ağustos ayı itibarıyla 1 kişi gıda bankasında, 4 kişi aşevi ve mutfakta, 1 kişi muhasebe bölümünde, 1 kişi yemek dağıtım servisinde (şoför ve destek elemanı olarak) ve 3 kişi eğitim hizmetlerinde olmak üzere ücretli olarak toplam 10 kişi çalışmaktadır. Bu kişiler duruma ve ihtiyaca göre Vakıf faaliyetlerin her kademesinde yer alabilmekte ve birbirlerine destek olabilmektedirler. Maaş mukabilinde çalışan personel dışında sosyal yardım hizmetlerinin icrası için ihtiyaca göre destek veren gönüllüler de bulunmaktadır. Gönüllü olarak sosyal yardım hizmetlerine destek olan bu kişiler hizmetlerin daha seri ve zamanında hazır ve teslim hale getirilmesinde ayrı bir katkı sunarak sürecin önemli bir bileşeni olmaktadır.

Vakfın en önemli gelir kaynaklarından birisi yapılan bağışlardır. Bağışçı sayısı ve yapılan bağış miktarı arttıkça ihtiyaç sahibi daha fazla kişiye ulaşılmakta, sosyal yardım muhteviyatı da bu doğrultuda genişlemektedir. Vakıf faaliyet raporlarına göre, 2016 yılında 25, 2017 yılında 29, 2018 yılında 37, 2019 yılında 34, 2020 yılında 32 ve 2021 yılında 20 olmak üzere 6 yılda toplam 177 bağışçı vakfa destek olmuştur. Bu veriden hareketle yılda ortalama 30-35 kişinin düzenli olarak bağış yaptığı söylenebilir. Yetkililerle yapılan görüşmelerde “...*nakdi bağışların makbuz karşılığında teslim alındığı, aynı yardımların da yine makbuz karşılığında ürünün, malzemenin kontrol edilmesiyle*” alındığı belirtilmiştir (Vakıf Yetkilisi 2, Erkek, 44, 4.12.2023) Aynı şekilde aşevine teslim edilen hayvanların da benzer kontrol ve süreçten geçerek teslim alındığı, soğuk hava deposunda muhafaza edilerek kullanıldığı ifade edilmiştir.

Bağışçı sayıları özellikle Vakıf yetkilileri tarafından yapılan görüşmelere, girişimlere ve vakfa olan güvene göre değişmektedir. Bu bağlamda yetkililer tarafından yapılacak yeni görüşmelerle ve Vakfın sosyal hizmet faaliyetlerinin etraflıca anlatılmasıyla yeni bağışçıların kazandırılması ve sosyal yardım faaliyetlerinin artırılması mümkün olacaktır. Bağışçı sayısının artırılmasında vakfa güven önemli bir faktör olarak ön plana çıkmaktadır. Eğer hayırseverler vakıf faaliyetlerinin doğru düzgün yapıldığına, vakfın hesap verebilir ve şeffaf olduğuna inanır, yapılan yardım çalışmalarının yerli yerinde kullanıldığını görürse sonraki dönemde hem yapacağı yardım miktarını arttırabilir hem de bu durum diğer hayırseverlere örnek teşkil edebilir.

Yetkililerle yapılan görüşmelerde tanınırlığının ve kendilerine duyulan güvenin bir yansıması olarak oturmuş bir bağışçı sisteminin olduğu ve güveni sağlamamanın şeffaflıktan ve iş birliği yapmaktan geçtiği şu sözlerle ifade edilmektedir:

Her şeyden önce tabii güven konusu çok önemli. Özellikle Vakfın sorumlularının söylemiş olduğu sözler, yapmış olduğu işler çok daha önemli. Özellikle halka mal olmuş isimler çok daha dikkate alınmaktadır. Nitekim vakfımızın hocaları olsun yetkilileri olsun bu anlamda halkımızın güvenini kazanmış, toplum nezdinde saygınlığı olan kişilerdir. Bu da şeffaf çalışmayla sağlanabiliyor. Gerektiğinde denetimlere açık olmak, gerektiğinde bağışçılarla doğrudan muhatap olarak yaptığımız faaliyetleri açıkça gösterebilmek insanlar nezdinde çok kıymetli. Yani insanlar yapılan faaliyetleri gördüğü zaman ne iş yaptığınızı gördüğü zaman size güveniyorlar (Vakıf Yetkilisi 2, Erkek, 44, 4.12.2023).

Bir defa milletin güveni önemli. İşin özü bu. Bizler de hizmet ettiğimiz bu yolda milletimizin güvenini kazanmışız. Millet bize itibar etmiş ve milletimizin desteği bize kaba bir tabirle akıyor. Bu millet bize bir görev bir emanet verdi. Bu görevi, bu emaneti hakkıyla yerine getirmemiz gerekiyor... Aslında bizler toplumun tüm kesimleri ile temas halindeyiz. Hem yardım yapılan kişi açısından hem de bağış kabul ettiğimiz, destek aldığımız kişi açısından bunu söylemek mümkün. ... İkinci temel nokta ise samimiyet. Bizden zaman zaman makbuz gönderin size para toplayalım diyenler oldu. Ancak biz bu şekilde yapmak istemedik. Çünkü bize ürün ve para

göndermek isteyenler zaten bunu gönüllü olarak yapıyorlar (Vakıf Yetkilisi 1, Erkek, 76, 1.12.2023).

Aşevi olsun, gıda bankası olsun bazen bağışçılar kendileri geliyor. Bazen bizler davet ediyoruz, yaptığımız faaliyetleri anlatıyoruz, çalışma ortamımızı gösteriyoruz. Öğrenci hizmetleri keza öyle. İnsanlar bunu açık ve net bir şekilde gördükleri için kafasında soru işareti kalmıyor. Vakfın kurulduğu günden bugüne bu açık ve şeffaf bir şekilde faaliyette bulunduk, bulunuyoruz (Vakıf Yetkilisi 2, Erkek, 44, 4.12.2023).

Vakıf faaliyetlerine gönüllü katılım ve iş yükü paylaşımı sürdürülebilirlik açısından elzem ve önemli bir meseledir. Bazen yapılan işin büyüklüğüne ve zaman kısıtına göre çok sayıda kişiye aynı anda ihtiyaç duyulabilmektedir. Nitekim bunun son örneği 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremlerinde görülmüştür. Vakıf yetkilileriyle yapılan görüşmede gönüllü katılım ve desteğinin bir örneği olarak Kahramanmaraş Depreminde yapılan çalışmalar şu şekilde ifade edilmektedir:

Tabii bizim kurumumuzda işlerin sevilerek yapılıyor olması önemli. Burada ücretle çalışan sınırlı sayıda kişiyi bir kenara tuttuğumuzda onun dışında hiçbir kimse hiçbir kuruluş para almamaktadır. Bu kişiler ihtiyaç duyuldukça gelip bizlere yardımcı olmakta ve işleri hızlandırmaktadır. Mesela size bir örnek vereyim: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nda görevli bir daire başkanı Bakanlığın Kahramanmaraş ziyareti kapsamında bizim Vakfı ziyaret etti. Bizim çalışmalarımıza baktı, dosyalarımıza baktı. Gıda bankasını gördü. Çalışmalarımızı çok beğendi ve 'sizler çok güzel çalışıyorsunuz' dedi. Bu başarının sebebini sordu. Bizler de kendisine kamu kurumlarında akşam 5'te elinde dosya ve iş kalsa bile çalışanın daireyi kapatıp çıktığını, bizlerde dairenin kapanmadığını, gönüllü olarak çalışıldığını ve zamanın hiç önemli olmadığını söyledim. Olay aslında tamamen bu. Zaman kavramı olmaksızın gayretle ve gönüllü olarak çalışmak (Vakıf Yetkilisi 1, Erkek, 76, 1.12.2023).

Bir işin verimliliği açısından çalışanların psikolojik durumu ve motivasyonu çok önemlidir. Kahramanmaraş Depremleri çalışanların bazılarının farklı şehirlere taşınmasına neden olmuş, buna bağlı olarak işlerde kısa süreli sorun yaşanmıştır. Bu husus Vakıf yetkilisi tarafından şu sözlerle ifade edilmektedir:

Deprem sonrası süreçte çalışanlarımız psikolojik olarak etkilendi. Evi yıkılanlar oldu, yakınlarını kaybedenler oldu. Aşçı olsun, genel sekreter olsun bunlar işten ayrıldılar. Deprem sonrası süreçte bunu gayet makul ve mantıklı buluyoruz. Kararlarına saygı duyuyoruz. Çünkü büyük bir travma yaşadılar ve kentten ayrılmak istediler. Bunların işten ayrılması süreci biraz olsun aksattı. Çünkü bunlar işleyişi ve sistemi biliyorlardı. Uzunca zaman birlikte çalıştık. Yeni kişiler bulmak ve bu kişilerin buna adapte olması, uyum sağlaması biraz zaman aldı. Ancak bizim avantajımız elimizde hem bizi hem de sistemimizi-işleyişimizi bilen kişilerin olmasıydı. Onlar bu görevi devraldılar ve devam ettiriyorlar (Vakıf Yetkilisi 3, Erkek, 69, 7.12.2023).

4.2. Gıda Bankacılığı Hizmetlerine Dair Bulgular

Sosyal yardım icra metotlarından biri olarak sıklıkla tercih edilen ve pek çok örneği olan gıda bankacılığı sistemi, bağış olarak alınan gıda, giysi, ayakkabı, kırtasiye, temizlik ve hijyen malzemesi gibi birçok eşyayı uygun ortamlarda tasnif ve muhafaza ederek belli kriterlere göre ihtiyaç sahiplerine dağıtımını yapan ücretsiz alışveriş organizasyonudur. Bu doğrultuda 2006 yılında kurulan Saçaklızade Vakfı Gıda Bankası Kahramanmaraş merkezde ihtiyaç sahibi bireylerin gıda ve giyim başta olmak üzere kırtasiye, temizlik ve hijyen malzemesi gibi temel ihtiyaçların dağıtımına aracılık etmektedir. Vakıf merkezine yakın bir noktada yer alan gıda bankası, depo ve dağıtım katı olmak üzere geniş bir alanda hizmet vermekteydi. Ancak 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri sonrası gıda bankasının faaliyet yürüttüğü bina yıkılmış, Çarşıbaşı Camii bitişiğinde yer alan Vakıf merkezi binası ise hasar görerek geçici olarak hizmet dışı kalmıştır.

11 ili etkileyen ve asrın felaketi olarak nitelendirilen Kahramanmaraş Depremleri kent genelinde birçok konutun ve işyerinin yıkılmasına neden olmuştur. Yıkılan bu binalardan biri de Vakfa ait gıda bankası olup, içeride yer alan gıda ve giyim ürünlerinin yanında bilgisayar, gıda bankasına ait evraklar vs. bütün eşyalar enkaz altında kalmıştır. Vakıf hizmetlerinin devam ettirilmesi iradesi ve gayretleri doğrultusunda depremin üzerinden bir hafta geçmeden yeni bir organizasyon yapılarak çalışmalara devam edilmiştir.

Yapılan görüşmede deprem ve sonrası bu süreçte yaşananlar ve yapılan çalışmalar Vakıf yetkilisi tarafından şu şekilde ifade etmektedir:

Deprem olduktan sonra bizim Vakıf merkezi olarak kullandığımız bina hasar gördü. Yine gıda bankamızın olduğu bina komple yıkıldı. İçinde bütün malzemeler, dosyalar her ne varsa enkaz altında kaldı. Bizler deprem sonrası süreçte oluşan yoğun ihtiyacı da göz önüne alarak bir hafta gibi bir zaman içinde gıda bankasında bulunan zarar görmemiş bazı eşyaları da alarak şu an hizmet vermeye başladığımız yerin çok yakınında açık alanda soğuk bir ortamda birkaç ay boyunca hizmete devam ettik. Sonra gördüğünüz konteyner yapılar oluşturarak buradan depremzedelere ve ihtiyaç sahiplerine gıda, giyim ve aşevi yardımlarını kesintisiz olarak yürüttük. Büyük bir deprem olunca bizler yardım yaparken kişinin ihtiyaç sahibi olup olmamasına bakmadık. Kapımıza gelen herkese yardım yaptık. Tabii bu süreçte hem biz binlerce insana yardımcı olduk, aynı zamanda çok fazla insan-bağışçı-yardımsever bizlere yardımını ulaştırdı, buraya getirdi. Biz kendi ağımız ve sistemimiz üzerinden gönüllülerimizle birlikte yardımları ilgili yerlere götürdük (Vakıf Yetkilisi 3, Erkek, 69, 7.12.2023).

Covid-19 pandemisi ve Kahramanmaraş Depremleri gibi küresel ve bölgesel düzeyde etkileri olan afetlerin meydana geldiği yılları da içeren gıda bankası faaliyetleri ve yapılan yardım miktarları tablo 1’de verilmektedir.

Tablo 1: Gıda Bankası Hizmetleri Kapsamında Yapılan Yardımlar (2015-2022)*

Yıl	Yardım Türü	Sayı	Açıklama
2015	Gıda	500 paket	500 aileye Ramazan ayında yapılan yardım paketi
	Bulgur	10.700 kg	428 aileye 25’er kg olarak dağıtılan yardım
	Giysi	127 kişi	Gıda Bankasına kayıtlı kadınlara verilen mont sayısı
	Giysi ve Ayakkabı	34.913,00 TL	Afrika ülkelerine (Somali, Uganda, Burkina Faso gibi) yapılan yardım
2016	Gıda	472 kişi	472 aileye Ramazan ayında yapılan yardım paketi
	Bulgur Yardımı	12.240 kg	612 aileye 20’şer kg olarak dağıtılan yardım
	Un	10.000 kg	Hayrat İnsani Yardım Vakfı ile ortaklaşa Suriye/Halep’e gönderilen yardım
	Giysi	160 kişi	Gıda Bankasına kayıtlı kadınlara verilen mont sayısı
2017	Gıda	400 kişi	400 aileye Ramazan ayında yapılan yardım paketi
	Gıda	264 adet	Gıda paketi olarak yapılan yardım
	Bulgur	12.375 kg	495 aileye 25’er kg olarak dağıtılan yardım
	Giysi	130 kişi	Gıda Bankasına kayıtlı kadınlara verilen mont sayısı
2018	Gıda	250 kişi	250 aileye Ramazan ayında yapılan yardım paketi
	Bulgur	9.975 kg	319 aileye 25’er kg olarak dağıtılan yardım
	Giysi	160 kişi	Gıda Bankasına kayıtlı kadınlara verilen mont sayısı
	Gıda	100 adet	Gıda paketi olarak yapılan yardım
2019	Gıda	250 adet	250 aileye Ramazan ayında yapılan yardım paketi
	Bulgur	10.000 kg	400 aileye 25’er kg olarak dağıtılan yardım
	Giysi	201 kişi	Gıda Bankasına kayıtlı kadınlara verilen mont sayısı

	Odun	220 aile	Her bir aileye yarım ton kışlık yakacak odun yardımı
2020	Gıda	400 adet	400 aileye Ramazan ayında yapılan yardım paketi
	Bulgur	12.050 kg	482 aileye 25'er kg olarak dağıtılan yardım
	Et	486 aile	Aşevine gelen etin pandemi nedeniyle yardım olarak dağıtılması
	Giysi	248 kişi	Gıda Bankasına kayıtlı kadınlara verilen mont sayısı
	Odun	214 aile	Her bir aileye yarım ton kışlık yakacak odun yardımı
	Hediye Çeki	160 aile	Her bir aileye 150 TL tutarında market alışveriş çeki
	Ev Eşyası	3 aile	3 Afgan aileye yapılan kullanılmış mobilya ve beyaz eşya yardımı
	Gıda	153.4 Bin TL	Pandemi nedeniyle alışveriş yapamayan ailelere gönderilen hazır gıda paketi yardımı
2021	Bulgur	6.625 kg	265 aileye 25'er kg olarak dağıtılan yardım
	Giysi	170 kişi	Gıda Bankasına kayıtlı kadınlara verilen mont sayısı
	Odun	220 aile	Her bir aileye yarım ton kışlık yakacak odun yardımı
	Gıda	116.6 Bin TL	Pandemi nedeniyle alışveriş yapamayan ailelere gönderilen hazır gıda paketi yardımı
2022**	Muhtelif Yardım	1.215 kişi	2 aylık (65 kişi), 3 aylık (200 kişi), 4 aylık (300 kişi), 6 aylık (300 kişi) ve 12 aylık (300 kişi) olmak üzere yapılan muhtelif yardım
	Odun	207 aile	Her bir aileye yarım ton kışlık yakacak odun yardımı
2023	Nakdi Yardım	127 kişi	Deprem sonrası gıda bankasına kayıtlı ihtiyaç sahiplerine yapılan yardım
	Odun	186 aile	Her bir aileye yarım ton kışlık yakacak odun yardımı
	Bulgur	7.500 kg	300 aileye 25'er kg olarak dağıtılan yardım
	Muhtelif Yardım	2.500 kişi	Deprem sonrası süreçte Şubat-Haziran 2023 tarihleri arasında gıda bankasına kayıtlı olmayan ortalama 2.500 kişiye yapılan gıda, giyim, temizlik, hijyen vb. yardım

Kaynak: Saçaklızade Vakfı. (2015-2023). Gıda Bankası Yardımları, Yıllık Faaliyet Raporu (2015-2023), Kahramanmaraş.

*Her ne kadar tabloda 2015 yılından sonraki yardımlara yer verilmiş olsa gıda bankasının kurulduğu 2006 yılından itibaren benzer yardımların düzenli olarak yapıldığı faaliyet raporlarında görülmektedir. Çalışmanın uzatılmaması açısından son 9 yıllık veri çalışmaya dahil edilmiştir.

**Gıda Bankası binasının depremde yıkılmasından ötürü bilgisayar kaydı, bağış makbuzları, evraklar vs. enkaz altında kalmış olup, 2022 yılına ait bazı veriler temin edilememiştir.

Gıda bankası tarafından yapılan gıda, giysi ayakkabı, kırtasiye, temizlik, hijyen malzemesi vb. desteklerden yılda ortalama 1300-1400 kişi faydalanmaktadır. Bu yardımlar 2, 3, 4, 6 ve 12 ayda bir olacak şekilde belirli sürelerle ayrılırken, yine yılda bir defaya mahsus Ramazan paketi yardımı yapılmaktadır. Tablo 1'de görüldüğü üzere yıllar içerisinde gıda bankası tarafından bulgur, pirinç, mercimek, yağ, çay, şeker, et vb. gıda maddeleri, giysi, ayakkabı, ev eşyası, hediye çeki desteği gibi farklı kalemlerde yardımlar yapılmaktadır. Yine döneme ve ihtiyaca göre Vakıf aracılığıyla odun, dayanıklı ev eşyası, battaniye, tüp gibi yardımlar da yapılmıştır. Bunun yanında her yıl Ramazan ayında

ihtiyaç sahibi ailelere gıda yardımı yapılırken yine gıda bankasından öğrenciler ve kadınlar başta olmak üzere kışlık ürünler (bot, mont, palto, kazak vb.) yardımlar da yapılmaktadır.

Covid-19 pandemisi nedeniyle 2020 ve sonrası yıllar dünya genelinde olduğu gibi Türkiye için de sancılı geçmiş, bütün sektörler süreçten olumsuz etkilenmiştir. Bu dönemde tüm dünyada ekonomik ve sosyal problemler ortaya çıkmış, milyonlarca insanın yoksulluğu derinleşmiş ve mevcut yoksul sayısına ek milyonlarca yeni insan yoksulluğa sürüklenmiştir. Bu süreçte dezavantajlı gruplar daha fazla mağdur olmuş ve desteğe açık hale gelmiştir. Covid-19 pandemi döneminde uygulanan sokağa çıkma yasağı ve diğer kısıtlamalar nedeniyle gıda bankasından alışveriş yapılamamış, Vakıf bu dönemde gıda paketi hazırlayarak evlere teslim yoluna gitmiştir. Bu kapsamda tablo 1’de de görüldüğü üzere ihtiyaç sahibi ailelere 2020 yılında 153.400 TL tutarında ve 2021 yılında 116.600 TL tutarında hazır gıda paketi yardımı ulaştırılmış, gıda bankası faaliyetlerine devam edilmiştir.

Covid-19 pandemi döneminde karşılaşılan zorluklara, değişen koşullara ve yapılan faaliyetlere ilişkin süreç şu sözlerle ifade edilmektedir:

Toplumun genelinde olan problemler bizim için de geçerli oldu. Salgının bulaşıcılık özelliği bizleri de korkuttu. Bu süreci en iyi şekilde atlatmaya çalıştık. Pandemi dolayısıyla Vakfımızı kapatmak yerine çalışmalarımıza kurallar dahilinde devam ettik. Bu süreçte tabii insanlar işini kaybetti, esnaf dükkanını açamadı ve yardıma ihtiyaç doğal olarak arttı. Biz bunun farkındaydık (Vakıf Yetkilisi 2, Erkek, 44, 4.12.2023).

Pandemi döneminin tüm dünyada iş ve gelir kayıplarına neden olduğu ve bu dönemde yoksullar ordusuna milyonlarca kişinin daha eklendiği çeşitli raporlarda (Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC) ve OXFAM vb.) ortaya konulmaktadır. Yine bu dönemde ekonomik bağımlılık artmış bunun neticesinde devlet ve diğer yardım kuruluşlarının yapmış olduğu desteklere talep artmıştır. Bu dönemin ekonomik yükünü hafifletmek adına yeni arayış ve çaba içinde olunarak süreç atlatılmaya çalışılmıştır. Pandemi artan yardım talebi ve süreci daha az maliyetle karşılama çabaları şu sözlerle ifade edilmektedir:

İşini kaybetme ve gelir seviyesinin düşmesi neticesinde, insanların ortak eve çıktıkları yahut ayrı evde yaşayan çocukların anne babasının evine tekrardan dönmeleri durumu bu dönemin farklı bir özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani bahsettiğimiz dar gelirli insanların mali yükü hafifletmek için böyle bir yola başvurdıklarını bize gelen başvurularda görmüş olduk. Örneğin, kişi fabrikada çalışıyor ev kirasını karşılayamıyor yahut işini kaybetmiş. En azından kira derdinden kurtulmak üzere bir yakınının evinde ikamet etmeye başlamış. Bunun yanında şehirde yaşarken bu sürecin olumsuz etkisinden dolayı köye taşınarak orada kendisine ait bir evde ya da bir yakınının evinde yaşamaya başlamış kişilerle de karşılaştık. İnsanların ekonomik sıkıntıları azalmıyor yeni kayıtlar geliyor yeni başvurular geliyor (Vakıf Yetkilisi 2, Erkek, 44, 4.12.2023).

Burada özellikle vurgulanması gereken noktalardan biri de yapılan bu yardımların herhangi bir devlet desteği olmadan tamamen gönüllü yardımlar ve bağışlar sayesinde yapılıyor olmasıdır. Ki bu yardımlara ve desteklere Covid-19 salgını ve Kahramanmaraş Depremleri örneklerinde olduğu gibi afet dönemlerinde daha fazla ihtiyaç duyulmakta ve süreç zor şartlar altında yürütülmektedir. Olağan ve olağanüstü dönemlerde özellikle bağışçıların vermiş olduğu destekler Vakıf faaliyetlerinin hacmini ve istikametini ortaya koymaktadır. Özellikle vakıf yetkililerinin girişim ve çabaları başta olmak üzere çalışanların ve gönüllülerin gayretleriyle bu işler yürütülmektedir. Bu açıdan bakıldığında Vakıf faaliyetlerinde yıllardır yer alan hem tanınırlığı ve saygınlığı hem de güvenilirliği yerel halk tarafından kabul edilmiş Vakıf yetkililerinin öncülüğünde yürütülecek girişimlerle yeni hayırseverlerin sürece dahil edilmesi sosyal yardım hacminin artmasına katkı sağlayacaktır. Söz konusu bağışçı hayırsever sayısının artırılması girişimleri sürecin verimliliği ve Vakıf hizmetlerinin sürdürülebilirliği açısından önemli bir gereksinimdir. Bu sayede bir anlamda *zenginden fakire doğru gelir aktarımı* aracılığıyla yerel halkın ihtiyaçları karşılanarak refah seviyesinin yükselmesine katkı sağlanabilir. Eğer bağışçı sayısı ve yapılan yardımlar aynı düzeyde kalır ya da azalırsa bu durum yardımlardan faydalanan kişileri hem yardım miktarı ve yardım alma süresi hem de yardım alan sayısı açısından olumsuz etkiler.

Görüşmelerde bağışçı sayısını arttırmanın süreci daha aktif hale getirebileceği vurgusu yapılmış bunun için de yeni bağışçılara ihtiyaç duyulup duyulmadığı sorulmuştur. Yöneltilen soruya “...*güveni*

sağlarsanız ve samimiyetle hareket ederseniz süreç kendiliğinden ilerler. Bize destek olmak ve yardım göndermek isteyenler bunu zaten gönüllü olarak yapıyorlar (Vakıf Yetkilisi 1, Erkek, 76, 1.12.2023)” sözleriyle cevap alınmıştır. Vakfın hareket metotları arasında kapı kapı yardım istemenin yer almaması ve sadece gelen yardımların sevk ve idare edilmek istenmesi bu durumun birinci gerekçesi olurken; yeni bağışçıların sürece dahil edilmesiyle oluşacağı düşünülen birtakım şartlar ve belirsizliklerle karşı karşıya kalmama isteği de ikinci gerekçesini oluşturmaktadır.

Meydana gelen gelişmeler ve değişen koşullar göz önüne alındığında hem kamunun hem de özel sektörün uzun vadeli kalıcı çözüm yolları arasında meslek edindirme, istihdam oluşturma ve üretim girişimlerini destekleme çalışmaları mutlak surette artırılarak devam ettirilmelidir. Bu yöntem yoksullukla mücadelenin uzun soluklu çözümü için şarttır. Bunun yanında kısa vadeli ihtiyaçları karşılamaya dönük çabalara duyulan lüzumun bir yansıması olarak sosyal yardımlar, ihtiyaç sahipleri için uzun soluklu olmasa da günü kurtarmak ve temel ihtiyaçları gidermek açısından elzem bir yöntemdir. Kaldı ki ihtiyaç sahipleri arasında kadın, engelli, yaşlı, miskin vb. birtakım kategoriler söz konusu olup, geçimini bu ve benzeri yardımlarla sağlıyor olabilmektedir. Yoksulun alacağı nakdi yardımın, gıda kolisinin, giysinin, odun ve kömürün yaşam maliyetlerini azaltması açısından önemli olduğu unutulmamalıdır. Özellikle alım gücünün düştüğü enflasyonist dönemler başta olmak üzere ekonomik krizler ve afet dönemlerinde bu destekler daha anlamlı ve zorunlu hale gelmektedir. Mirea tarafından yapılan bir çalışmada (2017) bu desteklere vurgu yapılarak, kamu hizmetleri ve sosyal yardımların belirli sosyal yardımcı kategorileri için (örneğin yoksullar, engelliler, kadınlar, çocuklar vs.) çok önemli olduğu ve bu kesimlerin yardımlara daha rahat erişimini sağlamaya yönelik yeni yöntemlerin bulunması gerektiği belirtilmektedir.

Özetle halihazırda gıda bankacılığı sistemi artı ve eksileriyle sosyal yardım faaliyetlerinin yürütülmesinde iyi uygulamalardan biri olarak görülmektedir. Bu sistem ihtiyaca uygun seçenek sunması ve onların limitleri dahilinde alışveriş yapıyor gibi hissetmeleri bakımından ön plana çıkmaktadır. Ayrıca gıda bankalarında bulgur, yağ, pirinç, çay, şeker, makarna, süt, ayakkabı, giysi, çanta, kırtasiye ürünleri vb. temel ihtiyaç maddeleri bulunduğu için kişilerin lükse kaçan malzeme alma durumları zaten söz konusu olmamaktadır. Bu sistemin güçlü yönünü ihtiyaç sahiplerinin müşkül durumlarının hızlı bir şekilde giderilmesi oluştururken, zayıf yönünü ise yardım miktarının yetersizliği ve yardım süresinin uzun aralıklarla verilmesi oluşturmaktadır.

4.3. Aşevi Hizmetlerine Dair Bulgular

2000 yılında faaliyete geçen aşevi, o günden bugüne her gün sıcak yemek yapmak suretiyle ihtiyaç sahiplerine günlük bir öğün yemek (çoğunlukla 2 çeşit, ara ara 3 çeşit) ulaştırılmasına aracılık etmektedir. Kahramanmaraş Depremleri öncesi Vakıf merkez binasında yer alan aşevinde çıkarılan yemekler kentin 3 farklı mahallesinde önceden belirlenmiş dağıtım merkezine götürülerek ihtiyaç sahiplerine verilmekteydi. Depremden sonra oluşan yeni süreçte aşevi hizmetlerine duyulan yoğun ihtiyacı karşılamak maksadıyla kısa sürede önce geçici bir alanda, ardından şu an hizmet verilen Bahçelievler Mahallesi’nde oluşturulan konteynerde yemek pişirilerek dağıtımı yapılmaktadır. Aşevi yardımları (Aralık 2023 itibarıyla) halihazırda hem aşevi merkezi olarak kullanılan bu yerden hem Çarşıbaşı Camisi avlusundaki dağıtım alanından hem de Doğukent yolunda belirlenen bir dağıtım noktasından ulaştırılmaktadır.

Yapılan görüşmelerden ve faaliyet raporlarından edinilen bilgiye göre aşevinden 2015 yılı itibarıyla günlük 3.500’ü Suriyeli olmak üzere toplam 5.000 kişiye; 2016 yılı itibarıyla günlük 6.000 kişiye (yaklaşık 1.100 aileye) sıcak yemek dağıtımı yapılmıştır. Sonraki yıllarda Suriyelilerin kente adapte olmaları ve birçoğunun ücret mukabilinde çalışıyor olmasıyla aşevine olan talepte azalma olmuştur. Deprem sonrası oluşan olağanüstü durum bir kenara konulduğunda (ki bu dönemde günlük yaklaşık 10.000 kişiye kadar sıcak yemek dağıtımı yapılmıştır) halihazırda ortalama 2.500-3.000 kişilik yemek günlük olarak dağıtılmaktadır. Pişen yemekler Vakıf merkezinde ve kentin belirli yerlerinde oluşturulan dağıtım noktalarında ihtiyaç sahipleri tarafından alınmaktadır. Yemek almaya gelen kişiler yanlarında getirdikleri sefer tasları ya da diğer kaplar aracılığıyla evdeki kişi sayısı kadar yemeği ve 2 adet ekmeği alarak evlerine götürmektedirler.

Tüm dünyayı olumsuz yönde etkileyen ve insanların sosyoekonomik faaliyetlerini kısıtlayan Covid-19 pandemi döneminde Vakıf faaliyetleri de kısıtlanmıştır. Özellikle bu dönemde aşevi hizmetleri kısmi olarak askıya alınmış, bunun yerine paket yardımına ve evlere yardım götürmeye ağırlık verilerek ihtiyaç sahiplerinin yanında olunmaya çalışılmıştır. Yapılan görüşmede pandemi döneminde yapılan faaliyetler şu sözlerle ifade edilmektedir:

Pandemi döneminde bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de birtakım kısıtlamalar yaşandı. Benzer şekilde Vakıf faaliyetlerimiz kısmen devam etti. Kısa bir süre çalıştıktan sonra insanların temas etmemesi gerektiğinden kontrol etmek zorlaştı. Bu süreçte yardımlar gelmeye devam etti. Hatta pandemi döneminde ihtiyaç sahiplerinin çoğalmış olabileceği değerlendirilerek, yardımlarımızı aşevi üzerinden değil, gıda bankası üzerinden yapmaya gayret ettik. Mutfak kısmında zaman zaman yemek çıkarttığımız oldu. Ancak pandemi döneminde genel olarak mutfak üzerinden sıcak yemek değil, erzak şeklinde yardımlar yaptık. Örneğin, kurban gelmişse bunlar dolaplarda muhafaza edildi ve belli aralıklarla dağıtımı yapıldı (Vakıf Yetkilisi 2, Erkek, 44, 4.12.2023).

Aşevi günlük olarak ve doğrudan yemek dağıtımı şeklinde faaliyette bulunduğundan ürünlerin temininden pişirilmesine ve dağıtımına kadar tüm süreçlerde çok daha titiz ve dikkatli olunması gerekmektedir. Bu titiz çalışmanın olmazsa olmazlarından biri de yemeklerde kullanılan etin kalitesi ve uygun ortamda muhafazasıdır. Yapılan görüşmede aşevinde kullanılan etin niteliği şu sözlerle ifade edilmektedir:

Aşevine getirilen ete ya da hayvan bağışlarına ayrı bir dikkat ediyoruz. Hem sağlık hem de hijyen kontrollerinden geçirildikten sonra bağışı kabul ediyoruz. Bizler genellikle canlı hayvan alıyoruz. Aldığımız hayvanın da sağlıklı olup olmadığını kontrol ediyoruz. Bunlar kurban, adak ya da diğer birtakım dini hassasiyetler güdülerek teslim edilen hayvanlardan oluşmaktadır. Ayrıca dişi hayvan bağışı kabul etmiyoruz (Vakıf Yetkilisi 2, Erkek, 44, 4.12.2023).

Kahramanmaraş’ta aşevi hizmeti yürüten organizasyonlara duyulan ihtiyaç ve aşevi hizmetlerinin önemi şöyle ifade edilmektedir:

Aşevi hizmetlerini bir gün bile olsun kesintiye uğratamazsınız. Her gün belli standartta bu hizmetin bu yemeğin çıkartılması gerekiyor. Biz Saçaklızade Vakfı olarak bu hizmeti düzenli olarak yapıyoruz. Ancak kentte sabit bir aşevine daha ihtiyaç duyuyoruz. Keşke devlet veya bir vakıf ya da bir dernek tarafından günlük düzenli olarak şehrin Batı tarafında da aşevi kurulsun ve oradan da ihtiyaç sahibi insanlara ulaşılsa çok iyi olur. Bazı şehirlerde bahsettiğim gibi 365 gün aşevi hizmeti veriliyor. Kahramanmaraş özelinde bizim dışımızda 365 gün aşevi hizmet veren bir kurum yok. Belediyelerin aşevi hizmetleri oluyor. Bunlar da Ramazan ayıyla sınırlı kalıyor. Sonrasında devam etmiyor. Bu nedenle bizim şu an için ihtiyaç ve eksiklik duyduğumuz temel konu budur (Vakıf Yetkilisi 3, Erkek, 69, 7.12.2023).

Kahramanmaraş Depremleri sonrası beslenme ve barınma ön planda olmak üzere kentte çok ciddi sorunlar ortaya çıkmıştır. Beslenme sorununun karşılanması noktasında Saçaklızade Vakfı aşevi hem kendi imkanlarıyla hem de kentte yapılan deprem yardımları ile aşevi faaliyetlerine devam etmiştir. Deprem sonrası aşevi faaliyetleri şu sözlerle ifade edilmektedir:

Deprem sonrası süreçte biz sıcak yemek çıkarmaya devam ettik. Günlük 600-700 kişiye yemek dağıtımı yaptık. Bu dağıtımlarımız ve organizasyonumuz birçok kişi ve kurum tarafından takdir gördü. Hatta deprem çalışmaları için kente gelen yetkililer bizler için şu cümleleri kurdular: *“Biz Hatay’ı, Adıyaman’ı gördük. Ancak Kahramanmaraş’ta organizasyon daha iyiydi. Özellikle sizin bu yapmış olduğunuz çalışmalar çok daha sistematik ve düzenli. Bu bizim için dikkat çekici oldu.”* (Vakıf Yetkilisi 3, Erkek, 69, 7.12.2023).

4.4. Eğitim Hizmetlerine Dair Bulgular

Eğitim kişinin temel anayasal ve yasal hakkıdır. Bireyler almış oldukları eğitim sayesinde hem bilgi düzeylerini hem de teknik ve ince becerilerini geliştirmekte, yaşamına daha iyi koşullarda devam etme fırsatı yakalamaktadır. Ancak gelir eşitsizliklerine, aile yapısına, kişisel özelliklere vb. bağlı olarak kişinin aldığı eğitim düzeyi ve bu eğitimden faydalanma derecesi farklı olmaktadır. Başka bir ifadeyle toplumda bütün bireyler aynı düzeyde eğitim alamamakta, kendini geliştirememekte ya da fırsatlardan

eşit şekilde faydalanamamaktadır. Bu ve benzeri sebeplerle eğitime devam edemeyen ya da devam etse bile süreci güçlüklerle ilerleten bireylere destek olmak hem devletin hem sivil toplumun hem de bireylerin temel sorumluluklarından birini oluşturmaktadır. Bu yaklaşımın bir yansıması olarak Saçaklızade Vakfı kuruluş amaçlarından biri olarak hizmet portföyüne eğitim yardımlarını da ekleyerek kuruluş döneminden itibaren ihtiyaç sahibi öğrencilere burs, kırtasiye malzemesi, kıyafet beslenme vb. yardımlarla destek olmaya devam etmektedir. Bu öğrenciler kent merkezinde ikamet eden ihtiyaç sahibi öğrencilerin yanında genellikle kırsal bölgelerden kent merkezine okumak için gelen yoksul aile çocuklarından oluşmaktadır. Herhangi ekonomik ve sosyal imkânı olmayan bu öğrencilerin desteklenerek eğitim sürecinin içinde tutulması büyük bir sorumluluk paylaşımı olarak görülmektedir.

Tablo 2, Vakıf tarafından gerek kent merkezinde ikamet eden gerekse kırsal bölgelerden okumak için kent merkezine gelen ve kırsal bölgelerde ikamet eden öğrencilere yönelik yapılan muhtelif eğitim yardımlarını göstermektedir.

Tablo 2: Eğitim Hizmetleri Kapsamında Yapılan Yardımlar (2015-2023)

Yıl	Yardım Türü	Sayı	Açıklama
2015	Barınma-Beslenme	200 öğrenci	Köyden gelen ve desteğe ihtiyacı olan öğrenciler
	Giysi	300 adet	Onikişubat Belediyesi Kürtül Mahallesi'ndeki ortaokul öğrencilerine yapılan 150 adet bot ve 150 adet mont yardımı
	Kırtasiye	100 öğrenci	Onikişubat Belediyesi Kürtül Mahallesi'ndeki ortaokul öğrencilerine yapılan okul çantası ve kırtasiye malzemelerinden oluşan yardım
2016	Giysi	2.250 adet	15 farklı köy okulundaki ihtiyaç sahibi öğrencilere dağıtılan 750 adet mont, 750 adet bot ve 750 adet hırka-süveter yardımı
	Giysi-Ayakkabı	800 öğrenci	Kümperli, Hopurlu, Büyüksır, Baydemirli, Kartal vb. 16 köy okulunda eğitim-öğretim gören ihtiyaç sahibi öğrencilere yapılan mont, hırka, ayakkabı vb. yardım
	Barınma-Beslenme	200 öğrenci	Köyden gelen ve desteğe ihtiyacı olan öğrenciler
2017	Burs	70 öğrenci	Kahramanmaraş dışında yükseköğrenim gören öğrencilere 9 ay süreyle aylık 100 TL olarak ödenen eğitim desteği
	Kırtasiye	140 paket	Gıda Bankasına kayıtlı ailelerin çocuklarına yapılan yardım
	Giysi	800 adet	Köy okullarında okuyan ihtiyaç sahibi öğrencilere yapılan kışlık kazak ve hırka takımı yardımı
2018	Kıyafet	-	Köy okullarına yapılan kışlık kıyafet yardımı
	Kırtasiye-Çanta	100 adet	Çağlayancerit İmam Hatip Ortaokulu'na yapılan yardım
	Sınıf Açma-Baza	105 adet	Dulkadiroğlu Hoca Ahmet Yesevi Proje İmam Hatip Lisesi'ne yapılan bir adet Kur'an eğitim sınıfı ve yatakhane için yapılan baza yardımı
	Ayakkabı	80 öğrenci	Onikişubat ilçesi Önsen Hopuru İlkokulu öğrencilerine yapılan yardım

	Burs	71 öğrenci	Kahramanmaraş dışında yükseköğrenim gören öğrencilere 9 ay süreyle aylık 100 TL olarak ödenen eğitim desteği
	Giysi	500 adet	Köy okullarına yapılan kışlık kazak ve hırka yardımı
2019	Kırtasiye-Çanta	100 paket	Gıda Bankasına kayıtlı ailelerin çocuklarına yapılan yardım
	Burs	66 öğrenci	Kahramanmaraş dışında yükseköğrenim gören öğrencilere 9 ay süreyle aylık 100 TL olarak ödenen eğitim desteği
2020	Burs	-	Covid-19 pandemisi nedeniyle uzaktan eğitim sürecinde burs verilemedi
2021	Giysi	520 adet	Köy okullarına yapılan kışlık kazak ve hırka yardımı
	Burs	69 öğrenci	Kahramanmaraş dışında yükseköğrenim gören öğrencilere 9 ay süreyle aylık 150 TL olarak ödenen eğitim desteği
2022	Burs	70 öğrenci	Kahramanmaraş dışında yükseköğrenim gören öğrencilere 9 ay süreyle aylık 250 TL olarak ödenen eğitim desteği
2023	Burs	80 öğrenci	Kahramanmaraş dışında yükseköğrenim gören öğrencilere 9 ay süreyle aylık 500 TL olarak ödenen eğitim desteği

Kaynak: Saçaklızade Vakfı. (2015-2023). *Eğitim Yardımları, Yıllık Faaliyet Raporu (2015-2023)*, Kahramanmaraş.

Tablo 2, 2015-2023 yılları arasında Vakıf tarafından yapılan eğitim yardımlarını göstermektedir. Vakıf tarafından eğitim yardımları kapsamında düzenli olarak barınma, beslenme, burs, kırtasiye, giysi, çanta, ayakkabı gibi yardımlar yapılmaktadır. İlkokul, ortaokul ve lise öğrencilerine aynı eğitim destekleri verilirken, üniversite öğrencilerine buna ek olarak burs verilmektedir. Yıllık ortalama 200 öğrenciye barınma-beslenme yardımı yapılırken, 70 öğrenciye de burs verilmektedir.

Bağışçılarla ihtiyaç sahibi bireyler arasında gelir aktarımına aracılık etmesi ve ikisi arasında köprü olması bakımından STK'lar önemli yer tutmaktadır. Saçaklızade Vakfı'nın kuruluş gerekçelerinden biri olan bu durum Vakıf yetkilileriyle yapılan görüşmelerde dile getirilerek bu alanda büyük bir ihtiyacın olduğu vurgulanmıştır. Yapılan görüşmede Vakfın eğitim desteklerine ilişkin temel yaklaşımı ve çıkış noktası şöyle ifade edilmektedir:

İmkanların şimdiki gibi geniş olmadığı dönemlerdi. Yıllar önce dağ köylerinden şehre okumak için talebeler geliyordu. Bu talebeler fakirdi, elinde avucunda hiçbir şeyi yoktu. Burada kalacak bir yeri olmadığı gibi yiyecek ekmeği ve üzerinde doğru düzgün kıyafeti bile yoktu. Bizler bu öğrencilere nasıl yardımcı oluruz ne yapabiliriz diye düşünürken bu talebelere kalacak yer ayarlamak ve onların işlerini karşılamakla bu yola girmiş olduk. O gün bu gündür talebe hizmetlerine ve onların yetiştirilmesine ayrı bir önem veriyoruz (Vakıf Yetkilisi 1, Erkek, 76, 1.12.2023).

Sosyal yardım kapsamında yürütülen eğitim hizmetleri ve yardım yapılan öğrencilerin bazılarının içinde bulundukları koşullar şöyle ifade edilmektedir:

Kahramanmaraş'ın şehre uzak geçimini hayvancılık ve orman üzerinden sağlayan köylerinden gelen talebeler oluyor. Biz bu köyleri çok kez ziyaret ettik. Burada insanlar bozulmamış, zor koşullarda okumaya çalışıyorlar. Kırtasiye malzemeleri yok. Biz bu okulları gezerek yerinde inceledik ve eğitim yardımları gönderdik. Bunlar benim ülkemizin insanları. Bunların desteklenmeye ihtiyacı var. Her okula 100 adet kazak gönderdik. Daha sonra o okullardan bize teşekkürler geldi. Bu köylerde çok mağdur aileler var. Bizler bu ailelere de kanepe, koltuk, masa

ve sandalye aldık. Kapısı olmayan evlere kapı taktırdık. Yine Bertiz'in ücra mahallelerinde öğretmenler bizimle iletişime geçip, öğrencilerin ihtiyaçlarını bizlere iletiyorlar. Ayakkabı ihtiyacı oluyor, kırtasiye ihtiyacı oluyor bu tabii değişebiliyor. Bizler bu ihtiyaçları da karşılamaya çalışıyoruz (Vakıf Yetkilisi 1, Erkek, 76, 1.12.2023).

Yapılan görüşmede eğitim yardımları kapsamında sağlanan bursun hangi kriterlere göre verildiği şu sözlerle ifade edilmektedir:

İlkin bu öğrencilerin ihtiyaç sahibi olması gerekmektedir. Bunun yanında Kahramanmaraşlı olması, şehir dışında okuması ve başarılı olması da aranmaktadır. Tıp, eğitim ve hukuk fakültelerinde okuyan öğrencilere öncelik sağlıyoruz. Yine diş hekimliği, eczacılık, ilahiyat İİBF vb. fakültelerde okuyan öğrencilere de burs veriyoruz. Öğrenciler vakfa şahsen müracaat etmekte ve burs başvuru formunu doldurmaktadır. Yapılan incelemeler neticesinde yardım yapılmaktadır (Vakıf Yetkilisi 1, Erkek, 76, 1.12.2023).

Eğitim yardımı kapsamında Vakıf tarafından ihtiyaç sahibi öğrencilere yapılan bu yardımların yanında onların iyi bir şekilde yetiştirilmesi ve kaliteli bir eğitim almasının sağlanması elbette çok önemlidir. Vakıf tarafından yapılan yardımlar ve desteklerle eğitimlerine devam eden bu öğrenciler hem kamu sektöründe hem de özel sektörde bir meslek sahibi olarak kendi geçimlerini sağladıkları gibi ailesine ve çevresine de birtakım faydaları olabilmektedir. Nitekim Vakıf tarafından desteklenen ve mezun olan öğrenciler sonraki süreçte bir meslek sahibi olarak kendi kazancını temin etmekte, dolaylı olarak Vakıf hizmetlerinin gelişimine ve sürdürülebilirliğine de katkı sağlamaktadır. Bu durum yapılan görüşmede şöyle ifade edilmektedir:

Vakfımızın terbiyesinden geçen, Vakfımızın çeşitli kademelerinde kalan, görev alan kişiler oluyor. Bu öğrenciler yaşamlarından sonra bir göreve geldiğinde bir gelir sahibi olduğunda bizim bir beklentimiz ya da talebimiz olmaksızın, kendi istekleriyle daha önce buradaki hizmetlerin karşılığı olarak vicdanen destek olmak isteyebiliyor. Buradan ekmek yedim, bura bana vesile oldu, benim üzerimde emeği çok düşüncesiyle bir vefa borcu olarak düşünüp destek olmak istiyorlar (Vakıf Yetkilisi 2, Erkek, 44, 4.12.2023).

“...nitekim bizim kendi talebemiz olan destek verdiğimiz, burs verdiğimiz kişilerden önemli görevlere gelenler kaymakam, savcı, hâkim ve doktor olanlar oldu. Yani bu öğrencilerimiz içerisinde elbette vefalı olanlar var (Vakıf Yetkilisi 1, Erkek, 76, 1.12.2023).

Vakıf hizmetlerinin sürdürülebilirliği ve daha iyi bir noktaya taşınması açısından yetişmiş insan gücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Yapılan görüşmede Vakıf yetkililerine halihazırda hizmetleri devam ettirebilecek insan kaynağının bulunup bulunmadığına ve sosyal yardım hizmetlerinin sonraki yıllarda devam edip etmeyeceğine ilişkin düşünceleri sorulmuştur. Soruya verilen cevaplar şöyle olmuştur:

Gönül rahatlığıyla bu hizmetin devam edeceğini söyleyebilirim. Bizden sonra bu hizmetin devam edeceğini bu deprem sonrasında gördük. Bizi tanıyan, bize güvenen ve gönül vermiş kişiler var. Bunlar gerek bizim eğitim kurumlarımızda yetişen talebeler olsun, gerekse çevremizdeki kişiler olsun severek bu işleri yaptılar ve yapıyorlar. Vakıf hizmetlerinin geleceği açısından bir endişe duymuyoruz. Bu da bizi mutlu ediyor ve sevindiriyor (Vakıf Yetkilisi 3, Erkek, 69, 7.12.2023).

Burada bizim yapmış olduğumuz faaliyetler hem toplum nezdinde hem de destek olduğumuz yardım yaptığımız kişiler nezdinde görülüyor ve tartışılıyor. Bizlere bakıyorlar hocalarımızı ve daha önce hizmet etmiş kişileri göz önüne alarak bir kanaat oluşuyor ve bu faaliyetlerin içerisinde olmak istiyorlar. Özellikle öğrenci hizmetlerinde yurtlarımızda pansiyonlarımızda kalan, bizim desteklediğimiz onlara yardım ettiğimiz öğrenciler üniversiteyi kazanıp başka şehirlere gittiğinde parmakla gösterilen öğrenci oluyorlar. Çünkü burada belirli bir değer kazanıyor. Bu öğrenciler hiçbir baskı ve korku olmadan nezaket, ilgi ve iyi niyetle başarılı olunabileceğini gösteriyorlar (Vakıf Yetkilisi 2, Erkek, 45, 4.12.2023).

4.5. Diğer Sosyal Yardım Kuruluşlarına Dair Bulgular

Sosyal yardım harcamaları, insanların refahını iyileştirmede önemli bir role sahiptir. Bu yardımlar başta yoksullar olmak üzere diğer savunmasız grupların gıda, sağlık, eğitim ve diğer temel ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olmaya yönelik yürütülmektedir. Yardımlar aynı zamanda toplumu sosyal risklerden korumaya ve ekonomik kapasitesini artırmaya yardımcı olmaları yönüyle de dikkat çekmektedir (Rahmawati ve ark., 2022). Bu açıdan yoksullukla mücadeleyle ilişkin yerel düzeyde yürütülen sosyal yardım faaliyetlerinin hacmine ilişkin fikir vermesi bakımından çeşitli sosyal yardım kuruluşlarından veri talebinde bulunulmuş, bu talebe olumlu yanıt veren 5 farklı sosyal yardım kuruluşuna ait veriler tasnif edilerek ek açıklamalarla tablo 3 ve devamındaki tablolarda sunulularak tartışılmıştır.

Tablo 3, kentte gıda ve giyim yardımlarının yapılmasına aracılık eden tanınmış sosyal yardım vakıflarından biri olan Hayır ve İhsan Vakfı'na ait 2020-2024 yılları arası sosyal yardım verilerini göstermektedir.

Tablo 3: Hayır ve İhsan Vakfı Sosyal Yardım Faaliyetleri (2020-2024)

Yıl	Yardım Türü	Sayı	Açıklama
	Gıda ve giyim	7.899 kişi	Kişi başı 250 TL tutarında yapılan yardım
2020	Odun	214 kişi	Kişi başı 300 TL tutarında yapılan yardım
	Gıda	1.500 kg	Kilis Hayırda Yarış Derneği'ne 500'er kg olarak yapılan şeker, pirinç ve un yardımı
		500 Litre	Kilis Hayırda Yarış Derneği'ne yapılan yağ yardımı
	Gıda	328.584 TL	Zeytin Dalı Harekâtı bölgesine yapılan muhtelif gıda yardımı
	Nakit	34.280 TL	Kahramanmaraş İl Göç İdaresine destek amaçlı aktarılan para
2021	Gıda ve Giyim	8.214 kişi	Kişi başı 300 TL tutarında yapılan yardım
	Nakit	81 kişi	Kişi başı 50 TL tutarında yapılan yardım
	Giyim	32 kişi	Toplam 5.250 TL tutarında yapılan yardım
	Gıda	1.597.732 TL	Zeytin Dalı Harekâtı bölgesine yapılan muhtelif gıda yardımı
2022	Giyim	168 kişi	44 kişiye 200 TL tutarında abiye ve 124 kişiye 150 TL tutarında yapılan mont yardımı
	Gıda	50 kişi	Kişi başı 339 TL tutarında yapılan gıda yardımı
		980 kişi	Kişi başı 300 TL tutarında yapılan gıda yardımı
		500 kişi	Kişi başı 350 TL tutarında yapılan gıda yardımı
	Gıda ve Giyim	2.926 kişi	Kişi başı 400 TL tutarında yapılan gıda yardımı
		3.491 kişi	Kişi başı 500 TL tutarında yapılan gıda yardımı
		440 kişi	Kişi başı 550 TL tutarında yapılan gıda yardımı
	Gıda	747.378 TL	Suriye'nin İdlib kentine yapılan muhtelif gıda yardımı
	Gıda	710.365 TL	Pakistan afet bölgesine yapılan muhtelif gıda yardımı
	Nakit	130 kişi	Toplam 95.000 TL tutarında yapılan yardım
	Odun	134 kişi	Kişi başı 1.458 TL tutarında yapılan yardım

2023	Gıda ve Giyim	1.103 kişi	Kişi başı 550 TL tutarında yapılan gıda yardımı
		363 kişi	Kişi başı 700 TL tutarında yapılan gıda yardımı
		46 kişi	Kişi başı 800 TL tutarında yapılan gıda yardımı
		3.605 kişi	Kişi başı 1.000 TL tutarında yapılan gıda yardımı
2024	Nakit	124 kişi	Toplam 131.000 TL tutarında yapılan yardım
	Odun	6 kişi	Kişi başı 1.458 TL tutarında yapılan yardım
	Gıda ve Giyim	3.700 kişi	Kişi başı 1.000 TL tutarında yapılan yardım
	Nakit	1.475.630 TL	Türkiye Diyanet Vakfı'na Gazze'ye destek amaçlı aktarılan para
		4.327.848 TL	Türk Kızılay'a Sudan ve Somali'ye destek amaçlı aktarılan para

Kaynak: Hayır ve İhsan Vakfı. (2020-2024). *Yıllık Faaliyet Raporu (2020-2024)*, Kahramanmaraş.

Tablo 3'e bakıldığında Hayır ve İhsan Vakfı gıda ve giyim bankası aracılığıyla kentte yaşayan ihtiyaç sahiplerine gıda, giyim, nakdi yardım ve odun yardımlarının yanında yurtiçinde ve yurtdışında ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmak üzere çeşitli kuruluşlara destek olunduğu görülmektedir. 2020-2024 yılları arasında 31.787 kişiye toplam 15.799.400 TL tutarında gıda ve giyim yardımı yapılmıştır. Bunun yanında 2020 yılında 214 kişiye, 2023 yılında 134 kişiye ve 2024 yılında 6 kişiye odun desteği verilmiştir. Vakıf tarafından çeşitli kurum ve kuruluşlara da ayrıca destek olunduğu görülmektedir. 2020 yılında 34.280 TL Kahramanmaraş İl Göç İdaresi'ne, 2021 yılında muhtelif gıda yardımı olarak 1.597.732 TL Zeytin Dalı Harekâtı bölgesine, 2022 yılında muhtelif gıda yardımı olarak 747.378 TL Suriye'nin İdlib kentine, 2024 yılında 1.475.630 TL Türkiye Diyanet Vakfı'na Gazze'ye destek amaçlı ve 4.327.848 TL Türk Kızılay'a Sudan ve Somali'ye destek amaçlı harcama yapılmıştır.

Kahramanmaraş'ta kurulduğu 1984 yılından günümüze başta tekstil alanı olmak üzere çimento, kâğıt, enerji, lojistik, perakende ve eğitim olmak üzere farklı alanlarda faaliyet yürüten Kipaş Holding bünyesinde kurulan Kipaş Vakfı aracılığıyla da sosyal yardım harcamaları yapılmaktadır. Tablo 4, Kipaş Vakfı tarafından yapılan yardımlara ilişkin verileri göstermektedir.

Tablo 4: Kipaş Vakfı Sosyal Yardım Faaliyetleri (2021-2023)

Yıl	Yardım Türü	Tutar (Milyon TL)	Açıklama
2021	Spor	1	Yerel spor kulüplerine ve branşta sporculara verilen destekler
	Eğitim	8	Kipaş eğitim kurumlarında okuyan ihtiyaç sahibi ve başarılı öğrencilere verilen destekler
	Sağlık	5	Bakıma muhtaç Kipaş çalışanlarının yakınları ve hastane masrafları için yapılan harcamalar
	Toplam	14	
2022	Spor	4	Yerel spor kulüplerine ve branşta sporculara verilen destekler
	Eğitim	17	Kipaş eğitim kurumlarında okuyan ihtiyaç sahibi ve başarılı öğrencilere verilen destekler
	Sağlık	10	Bakıma muhtaç Kipaş çalışanlarının yakınları ve hastane masrafları için yapılan harcamalar

	Toplam	31	
2023	Spor	8	Yerel spor kulüplerine ve branşta sporculara verilen destekler
	Eğitim	11	Kipaş eğitim kurumlarında okuyan ihtiyaç sahibi ve başarılı öğrencilere verilen destekler
	Sağlık	36	Bakıma muhtaç Kipaş çalışanlarının yakınları ve hastane masrafları için yapılan harcamalar
	Toplam	55	

Kaynak: Kipaş Vakfı. (2021-2023). *Yıllık Faaliyet Raporu (2021-2023)*, Kahramanmaraş.

Tablo 4'e göre Kipaş Vakfı tarafından yerel spor kulüplerine ve sporculara, muhtaç öğrencilere ve Kipaş Holding bünyesinde çalışanların bakıma muhtaç yakınlarına yönelik çeşitli harcamaların yapıldığı görülmektedir. Bu harcamalar arasında muhtaç öğrencilere ve bakıma muhtaç kişilere verilen destekler dikkat çekmektedir. Buna göre 2021 yılında 8 milyon TL, 2022 yılında 17 milyon TL ve 2023 yılında 11 milyon TL olmak üzere toplam 36 milyon TL eğitim desteğini sağlamıştır. Bunun yanında 2021 yılında 5 milyon TL, 2022 yılında 10 milyon TL ve 2023 yılında 36 milyon TL olmak üzere toplam 51 milyon TL sağlık desteğinin verildiği görülmektedir. Vakıf, düzenli olarak yaklaşık 400 öğrenciye burs vererek (Kipaş Vakfı, 2022) eğitim sürecinin dışında kalma riskini azaltmaya yardımcı olmaktadır. Eğitim desteğine ek olarak bakıma muhtaç çalışanların tedavi giderlerinin karşılanması maliyetini de üstlenen Vakfın, kamu yönetiminin sosyal yardım yükünün paylaşılmasına katkı sağladığı görülmektedir.

29 Mayıs 2023 tarihinde kurulan ve 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri esnasında ve sonrasında çeşitli çalışmalar yürüten yeni bir kuruluş olan Şekerli Vakfı'na ait sosyal yardım verileri tablo 5'te gösterilmektedir.

Tablo 5: Şekerli Vakfı Sosyal Yardım Faaliyetleri (Haziran 2023-Haziran 2024)

Yardım Türü	Sayı	Açıklama
Yemek Dağıtımı	3.500 kişi	2024 yılı Ramazan ayı boyunca günlük olarak dağıtılan yemek
Bayram Harçlığı	500 kişi	500 yetim çocuğa 1.000'er TL olarak verilen bayram harçlığı
Nakit	300 aile	Ramazan ayında 300 aileye ortalama 5.000 TL olarak verilen nakit yardımı
Gıda Kolisi	1000 adet	Ramazan ayında yapılan gıda yardımı
Ekmek Dağıtımı	500-3500 adet	6 Şubat 2024 Kahramanmaraş Depremleri sonrası günlük 500 ile 3.500 adet arası yapılan ekmek dağıtımı
Ekmek Dağıtımı	500 adet	Günlük olarak dağıtılan ekmek sayısı
Eğitim	20 kişi	20 hafız öğrenciye düzenli olarak aylık 2.000 TL olarak verilen burs
Gıda	-	Üniversite öğrencilerine ve 15 Temmuz Şehitler İmam Hatip Orta Okulu öğrencilerine yapılan gıda yardımı
Yurtdışı Kurban Kesimi	800 hisse	1.500.000 TL tutarında yurtdışı kurban kesimi

Kaynak: Şekerli Vakfı. (2023-2024). *Yıllık Faaliyet Raporu (2023-2024)*, Kahramanmaraş.

Vakfın, kurulduğu tarihten günümüze (yaklaşık 13 ay) yemek dağıtımı, eğitim yardımı, ekmek yardımı, nakit yardım ve yurtdışı organizasyon şeklinde farklı alanlarda faaliyet yürütüldüğü görülmektedir. Tablo 5'e bakıldığında Ramazan ayında 3.500 kişiye yemek dağıtımı, 500 yetim çocuğa 1.000 TL bayram harçlığı, 300 aileye ortalama 5.000 TL toplamda 1 milyon 500 bin TL nakit yardım yapıldığı görülmektedir. Yine eğitim yardımı kapsamında 20 hafız öğrenciye kişi başı 2.000 TL burs verilmiştir.

Yapılan görüşmelerde Türkiye’de büyükbaş ve küçükbaş hayvancılıkla uğraşan ve doğal afet sonucu hayvanlarını kaybeden üreticilere yeniden hayvanlarını alıp üretime devam etmeleri için 14 farklı proje geliştirildiği ve hayvanların bu üreticilere yeniden teslim edildiği bilgisi paylaşılmıştır. Şekerli Vakfı’nın kurulduğu tarihten günümüze bir yılı biraz aşkın bir zamanda azımsanmayacak düzeyde sosyal yardım faaliyeti gerçekleştirdiği görülmektedir.

Rıdvan Hoca Eğitim, Kültür ve Dayanışma Vakfı tarafından yürütülen sosyal yardımlara ilişkin veriler tablo 6’da verilmektedir.

Tablo 6: Rıdvan Hoca Eğitim, Kültür ve Dayanışma Vakfı Sosyal Yardım Faaliyetleri (2020-2023)

Yıl	Yardım Türü	Sayı	Açıklama
2020	Gıda Paketi	450 adet	İhtiyaç sahibi ailelere verilen yardım paketi
	Giysi	120 adet	İhtiyaç sahibi ailelere verilen muhtelif giysi yardımı
	Burs	20 öğrenci	Üniversite öğrencilerine aylık 100 TL olarak sağlanan burs desteği
	Kırtasiye	100 öğrenci	İlkokul ve ortaokul öğrencilerine çantayla birlikte verilen muhtelif kırtasiye malzemesi
2021	Gıda Paketi	500 adet	İhtiyaç sahibi ailelere verilen yardım paketi
	Giysi	120 adet	İhtiyaç sahibi ailelere verilen muhtelif giysi yardımı
	Burs	22 öğrenci	Üniversite öğrencilerine aylık 150 TL olarak sağlanan burs desteği
	Kırtasiye	100 öğrenci	İlkokul ve ortaokul öğrencilerine çantayla birlikte verilen muhtelif kırtasiye malzemesi
2022	Gıda Paketi	400 adet	İhtiyaç sahibi ailelere verilen yardım paketi
	Giysi	120 adet	İhtiyaç sahibi ailelere verilen muhtelif giysi yardımı
	Burs	20 öğrenci	Üniversite öğrencilerine aylık 300 TL olarak sağlanan burs desteği
	Kırtasiye	100 öğrenci	İlkokul ve ortaokul öğrencilerine çantayla birlikte verilen muhtelif kırtasiye malzemesi
2023	Gıda Paketi	750 adet	İhtiyaç sahibi ailelere verilen yardım paketi
	Giysi	-	-
	Burs	15 öğrenci	Üniversite öğrencilerine aylık 400 TL olarak sağlanan burs desteği

Kaynak: Rıdvan Hoca Vakfı. (2023a). *Yıllık Faaliyet Raporu (2020-2023)*, Kahramanmaraş.

Tablo 6’ya göre Vakıf tarafından 2020-2023 yılları arasında toplam 2.100 aileye gıda yardımı, 77 üniversite öğrencisine aylık olarak burs verilmiştir. 2020-2023 yılları arasında ihtiyaç sahibi kişilere 360 adet muhtelif giysi yardımı ile ilkökul ve ortaokul öğrencilerine 300 adet okul çantası ve kırtasiye malzemesi desteği sağlanmıştır. Yapılan görüşmelerde ayrıca 2023 yılı Ramazan ayında Vakıf kaynaklarıyla 5.000 kişilik, farklı yemek firmaları ile birlikte 30.000 kişilik iftar yemeği verildiği bilgisi paylaşılmıştır.

6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri sürecinde kente gelen yardımların depremzedelere bir an önce ulaştırılması önemli ve zor bir görev olmuştur. Bu süreçte diğer bazı yardım vakıfları gibi Rıdvan Hoca Vakfı da il dışından gelen malzemelerin sevk ve organizasyon sürecinde görev alarak bu malzemelerin ihtiyaç sahiplerine teslim edilmesine aracılık etmiştir. Tablo 7, Vakıf tarafından deprem döneminde organize edilerek ihtiyaç sahiplerine teslim edilen yardımları göstermektedir.

Tablo 7: Rıdvan Hoca Eğitim Kültür ve Dayanışma Vakfı Deprem Dönemi Faaliyetleri

Yardım Türü	Adet	Yardım Türü	Adet
Gıda Kolisi	10.000	Ayakkabı (Bot)	2.000
Konserve	3.000	Kömür (Çuval)	2.000
Çocuk Maması	10.000	Odun (Çuval)	3.000
Su	10 tır	Naylon Çadır	70
Ekmek	10.000	Powerbank-Pil	700
Battaniye	7.000	El Feneri	500
Yatak-Yorgan-Yastık	2.500	Mum	300
Isıtıcı	200	Çocuk Bezi	15.000
Soba	200	Yetişkin Bezi	700
Mutfak Tüpü	100	Kırtasiye-Oyuncak	5.000
Yetişkin Kışlık Giysi	15.000	Temizlik Hijyen Malzemesi	5.000
Çocuk Kışlık Giysi	20.000		

Kaynak: Rıdvan Hoca Vakfı. (2023b). Deprem Dönemi Faaliyetleri, Kahramanmaraş.

Özellikle kriz dönemlerinde ve sınırlı ekonomik kaynaklarla sosyal yardımların yürütülmesinde birçok engelle karşılaşılmaktadır. Bu dönemlerde gelen nakdi ve ayni yardımların hedef kitleye yönlendirilmesi ve teslim edilmesi ayrı bir çaba gerektirmektedir (Rahmawati ve ark., 2022). Örneğin Rıdvan Hoca Vakfı, Deprem sonrası kente gönderilen su, ekmek, gıda kolisi, kıyafet, ısıtıcı, odun, kömür, çocuk bezi gibi temel ihtiyaç malzemelerinin kenar mahallelere kadar ulaştırılması ayrı bir çaba ve emek gerektirmektedir. Gönderilen bu malzemelerin dağıtılması görevini üstlenen Vakıf, 10 tır su dağıtımına ek olarak 112.270 adet muhtelif ürünün depremlilerle ulaştırılmasına aracılık etmiştir.

Tablo 8, Gemiciler Eğitim, Kültür, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından üniversite öğrencilerine burs olarak verilen eğitim yardımlarını göstermektedir.

Tablo 8: Gemiciler Eğitim, Kültür, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Sosyal Yardım Faaliyetleri (2020-2023)

Yıl	Yardım Türü	Sayı	Açıklama
2020	Burs	34 öğrenci	Üniversite öğrencilerine aylık 300 TL olarak toplamda 51.500 TL sağlanan burs desteği
2021	Burs	34 öğrenci	Üniversite öğrencilerine aylık 450 TL olarak toplamda 56.200 TL sağlanan burs desteği
2022	Burs	31 öğrenci	Üniversite öğrencilerine aylık 600 TL olarak toplamda 141.450 TL sağlanan burs desteği
2023	Burs	31 öğrenci	Üniversite öğrencilerine aylık 500 TL olarak toplamda 94.250 TL sağlanan burs desteği

Kaynak: Gemiciler Vakfı. (2020-2023). Yıllık Faaliyet Raporu (2020-2023), Kahramanmaraş.

Gemiciler vakfı tarafından üniversite öğrencilerine verilen bursları gösteren tablo 8'e göre 2020 yılında 34 öğrenciye kişi başı 300 TL, 2021 yılında 34 öğrenciye kişi başı 450 TL, 2022 yılında 31 öğrenciye kişi başı 600 TL ve 2023 yılında ise 31 öğrenciye kişi başı 500 TL olmak üzere 4 yılın sonunda toplam 343.400 TL burs verilmiştir. Yapılan görüşmelerde öğrenci burslarına finansal kaynak oluşturan işyeri

ve dairelerin Kahramanmaraş Depreminde yıkılması neticesinde 2024 yılında burs veremedikleri bilgisi paylaşılmıştır.

5. Sonuç ve Öneriler

Türkiye’de sosyal politika hedeflerinin gerçekleştirilmesi ve sosyal politikanın kapsamında yer alan yoksullar, kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler, eski hükümlüler ve göçmenler vb. için merkezi yönetim ve yerinden yönetim kurum ve kuruluşları başta olmak üzere ailenin, STK’ların ve özel sektörün dâhil olduğu sosyal politika aktörleri tarafından farklı seviyelerde çalışmalar yürütülmektedir. 1982 Anayasası’nın 2. maddesinde vurgulanan sosyal devlet ilkesi ve buna bağlı olarak çıkartılan çeşitli kanunlar, kamu kurumlarını yoksullar başta olmak üzere diğer dezavantajlı kesimlere yönelik aksiyon almaya sevk ederken; toplumun dayanışmacı ve yardımlaşmacı özelliklerinin bir yansıması olarak hem bireysel hem de gönüllü kuruluşlar aracılığıyla yürütülen sosyal yardım faaliyetleri de sürecin daha dinamik bir görünüm kazanmasına katkı sunmaktadır.

Normal koşullardan farklı olarak Covid-19 döneminde ve Kahramanmaraş Depremlerinde devletin sosyal yardım harcamalarının ve STK’lara duyulan ihtiyacın arttığı görülmüştür. Hem normal zaman diliminde hem de sosyal afetler ile doğa kaynaklı olayların afete dönüştüğü dönemlerde gerek kendi kaynaklarını kullanarak gerekse kente gönderilen yardımların dağıtılmasına aracılık ederek STK’ların süreçte aktif olarak çalıştığı, devletin sosyal yardım harcamalarının azaltılmasında ve sosyal yardım hizmetlerinin canlı olarak yürütülmesinde STK’ların büyük bir potansiyelinin (bağışçılar, gönüllüler ve organizasyon deneyimi gibi) ve geniş bir hareket alanının olduğu saha araştırmasında ele alınan Saçaklızade Vakfı’nın yanında Şekerli Vakfı ve Rıdvan Hoca Vakfı faaliyetleriyle ve saha gözlemleriyle bulgulanmıştır. Başka bir ifadeyle kriz dönemleri bireylerin ekonomik desteğe -dolayısıyla sosyal yardımlara- daha fazla ihtiyaç duyduğu dönemler olduğundan bu dönemlerde yardım başvurularında artış yaşanmıştır. Dolayısıyla bu dönemlerde devletin kapasitesinin ve vereceği desteğin sınırları belli olduğundan devletin yükünü paylaşacak gönüllü kuruluşlara ihtiyaç daha belirgin olmuştur.

Çalışmanın başında da iddia edildiği gibi Türkiye’de hayırseverlik ve yardımlaşma duygularının canlı oluşunun sosyal yardımlaşmaya doğrudan yansıdığı görülmüştür. Nitekim başta Saçaklızade Vakfı olmak üzere çalışmada ele alınan sosyal yardım kuruluşlarının yapmış olduğu faaliyetler ihtiyaç sahiplerinin desteklenmesinde ve kamu yönetiminin sosyal yardım yükünün hafifletilmesinde önemli katkılar sunduğu görülmüştür. Ayrıca bu veriler sosyal yardımlaşmada STK’ların harekete geçirilebilecekleri büyük bir potansiyelin varlığına işaret etmektedir.

İl merkezinde sosyal yardım alanında önemli katkılar sunarak kamu yönetiminin sosyal yardım sorumluluğunun paylaşılmasına aracılık eden Saçaklızade Vakfı, aynı zamanda Suriyelilerin kente göç etmesiyle de Suriyelilere sosyal yardım destekleri vermeye başlamıştır. Bugün Vakfın il merkezinde gıda bankası, aşevi ve eğitim hizmetleri alanlarında aktif faaliyet yürütülmesi azımsanmayacak bir iş yükü/sorumluluk olup, bu durumun yıllardır kesintisiz devam ettirilerek birçok insana temel sosyal yardım desteği sağlanmış olması büyük bir özveri ve başarı örneği olarak Türkiye’de özellikle insani ve sosyal yardım alanlarında faaliyet yürüten bu yapıların potansiyelini ve kamusal sosyal yardım yükünün hafifletilmesindeki yerini ortaya koymaktadır. Bu nedenle sosyal yardım hizmetlerinde hassasiyetlerin, dikkat edilmesi gereken noktaların ve hizmet metodunun araştırılması ve ortaya konulması Türkiye genelinde sosyal yardım alanında faaliyet yürüten benzer vakıf ve dernekler açısından örnek teşkil edici bir unsur olmaktadır. Yine saha araştırmasında *“her gün düzenli olarak sıcak yemek çıkartan başka bir aşevine ihtiyaç duyulduğu”* vurgusundan hareketle, yeni bir aşevinin de devreye girmesi şehrin Batı mahallelerinde yaşayan yoksulların ihtiyaçlarını bir nebze olsun karşılamaya yardımcı olacaktır.

Saha çalışmaları ve gözlem notlarından hareketle çalışmadan şu temel sonuçlar çıkartılabilir:

- Saçaklızade Vakfı, kentte tanınmış ve halkın güven ve desteğini kazanmış bir vakıf özelliği göstermektedir.
- Kentte afet dönemleri dahil çeşitli sosyal yardım kuruluşları tarafından ciddi anlamda yardım yapıldığı görülmektedir.
- Gıda bankası ve aşevi hizmetlerinde ihtiyaçları karşılamaya yönelik kaliteli ürünler ve gıdalar servis edilmektedir.

- Kamu kurumları ile ilişkilerinin iyi durumda olduğu ve ortak hareket edildiği görülmüş, özellikle zor zamanlarda kamunun destek taleplerine hızlı bir biçimde cevap verilmiştir.
- Maaşlı çalışan personel ihtiyacı söz konusu olup, özellikle gıda bankasında bu ihtiyaç daha fazla hissedilmektedir.
- Saçaklızade Vakfı'nda personel yetersizliğine bağlı olarak yapılan faaliyetlerin kayıtlarının tutulmasında çeşitli problemlerin ve gecikmelerin olduğu görülmüştür.
- Kahramanmaraş Depremi örneğinde olduğu gibi gönüllü katılım, vakıf hizmetlerinin çapını ve hızını belirleyen temel etmen olmuştur.

Saha çalışması ve gözlem notları neticesinde ulaşılan sonuçlardan hareketle sosyal yardım faaliyetlerinin ve vakıf hizmetlerinin kalitesinin artırılması noktasında şu temel önerilerde bulunulabilir:

- Sosyal yardım hizmetlerinin devamlılığı açısından süreci devam ettirecek yeni kişiler yetiştirilmelidir.
- Maaşlı çalışan personelin özlük hakları iyileştirilerek hem mevcut personelin refah seviyesi artırılmalı hem de bu durum vakıflarda çalışmayı düşünen kişilerin tercih sebeplerinden biri olmalıdır.
- Personel sayısının yeterli olmamasına bağlı olarak az sayıda kişinin farklı hizmet alanlarıyla ilgilenmek durumunda kalması, uzmanlaşma ve iş tatmini açısından olumsuz sonuçlar doğuracağından yeni personel alımı yapılmalıdır.
- Kayıt altında alınmadan yapılan sosyal yardım faaliyetleri sosyal yardım kuruluşlarının faaliyet hacminin net olarak ortaya konulmasına mâni olduğundan, bu kuruluşlara getirilmeden aracılık edilen her bir yardımın kaydının tutulması şeffaflık, ilgili paydaşlara ve araştırmacılara net bilgi verilmesi açısından önem arz ettiğinden hiçbir detay göz ardı edilmemelidir.

Kaynakça

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022). *Bakanımız Derya Yanık, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda Bakanlığın 2023 Yılı Bütçesinin Sunumunu Yaptı* (2.11.2022). <https://www.aile.gov.tr/haberler/bakanimiz-derya-yanik-tbmm-plan-ve-butce-komisyonunda-bakanligin-2023-yili-butcesinin-sunumunu-yapti/> (22.11.2023).
- Aslan, S. (2010). Sivil Toplum: Kavramsal Değişim ve Dönüşüm. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (33), 188-212.
- Barrientos, A. (2013). *Social Assistance in Developing Countries*, United Kingdom: Cambridge University Press.
- Ceren, A. ve Erdem, T. (2018). Türkiye'de Yoksulluk ve Sosyal Yardım Uygulamaları. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü e-dergi*, 2 (1), 6-24.
- Çaha, Ö. (2016). *Sivil Toplum ve Devlet*, Ankara: Orion Kitabevi.
- Doğan, İ. (2012). *Sosyoloji*, 12. Baskı, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Erdem, T. (2018). *Sosyoloji Notları*, 3. Baskı, Antalya: Otorite Kitap (Lotus Yayıncılık).
- Ergun, T. (2008). *Kamu Yönetimi Sözlüğü*. 2. Baskı, Ö. Bozkurt, T. Ergun ve S. Sezen (Ed.), Ankara: TODAİE Yayınları.
- Eryılmaz, B. (2020). *Kamu Yönetimi*, 13. Baskı, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Gemciler Vakfı. (2020-2023). *Yıllık Faaliyet Raporu (2020-2023)*, Kahramanmaraş.
- Gözübüyük Tamer, M. (2010). Tarihsel Süreçte Sivil Toplum. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 27 (1), 89-105.
- Gümüş, K. (2008). STK'lar Sivil Toplumun Yerine Geçemez, Sivil Toplumun Katılımı İçin Çalışırlar. M. Şentürk ve A. Erdoğan (Ed.), *Sivil Toplum Kavramı Tartışmaları*, ss. 9-18.

- Hayır ve İhsan Vakfı. (2020-2024). *Yıllık Faaliyet Raporu (2020-2024)*, Kahramanmaraş.
- İçişleri Bakanlığı. (2023a). *İllere ve Faaliyet Alanlarına Göre Dernekler*, <https://www.siviltoplum.gov.tr/illere-ve-faaliyet-alanlarina-gore-dernekler> (09.08.2023).
- İçişleri Bakanlığı. (2023b). *Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı*, <https://www.siviltoplum.gov.tr/derneklerin-faaliyet-alanlarina-gore-dagilimi> (09.08.2023).
- İçişleri Bakanlığı. (2023c). *Sendikalara İlişkin İstatistikler*, <https://www.siviltoplum.gov.tr/sendikalara-iliskin-istatistikler> (09.08.2023).
- Kara, M. A. (2017). Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardım Uygulamaları: Gümüşhane Örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, Sayı 63, 561-574.
- Karaçoban, A. ve Tüzün Rad, S. (2023). Türkiye’de Sosyal Transfer Harcamaları ve Yoksulluk. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (39), 14-29.
- Kipaş Vakfı. (2021-2023). *Yıllık Faaliyet Raporu (2021-2023)*, Kahramanmaraş.
- Kipaş Vakfı. (2022). LGS Türkiye Birincisi Kipaş Eğitim Kurumlarından. <https://www.kipas.com.tr/haber/lgs-turkiye-birincisi-kipas-egitim-kurumlarindan#:~:text=Her%20y%C4%B1l%20yakla%C5%9F%C4%B1k%20400%20%C3%B6%20%C4%9Frence,%E2%80%9CBa%C5%9Far%C4%B1%20Bursu%E2%80%9D%20imk%C3%A2n%C4%B1%20sa%C4%9Fl%C4%B1yor> (03.07.2024).
- Lewis, D. (2013). *Building the Welfare Mix or Sidelining the State? Non-governmental Organizations in Developing Countries as Socialpolicy Actors*, https://www.researchgate.net/publication/286564636_Building_the_welfare_mix_or_sidelining_the_state-Non-governmental_organizations_in_developing_countries_as_social_policy_actors (10.08.2023).
- Mirea, M. (2017). Social assistance and its importance in economy. *Junior Scientific Researcher*, 3 (2) 26-41.
- Nurdoğan, A. K. (2022). Sosyal Yardım Bağımlılık Ölçeğinin Geliştirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 25 (1), 61-73.
- Parlak, B. (2011). *Kamu Yönetimi Sözlüğü*, Bursa: MKM Yayıncılık.
- Rahmawati, N., Wahyuni, S., Qurrachman, T., Elsera, M. and Solina, E. (2022). *The Role of Social Assistance Programs to the Community*. SHIMBA 2022, September 18-20, Tanjung Pinang, Indonesia, <https://eudl.eu/pdf/10.4108/eai.18-9-2022.2326030> (10.08.2024).
- Rıdvan Hoca Vakfı. (2023a). *Yıllık Faaliyet Raporu (2020-2023)*, Kahramanmaraş.
- Rıdvan Hoca Vakfı. (2023b). *Deprem Dönemi Faaliyetleri*, Kahramanmaraş.
- Ryfman, P. (2006). *Sivil Toplum Kuruluşları*, (Çev. İsmail Yerguz), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Saçaklızade Vakfı. (2015-2023). *Gıda Bankası Yardımları*, Yıllık Faaliyet Raporu (2015-2023), Kahramanmaraş.
- Saçaklızade Vakfı. (2015-2023). *Eğitim Yardımları*, Yıllık Faaliyet Raporu, (2015-2023), Kahramanmaraş.
- Setyawan, A. (2023). The Effectiveness of Social Assistance in Handling Covid-19, *International Journal of Social Service and Research*, 3 (7), 1869-1882.
- Şekerli Vakfı. (2023-2024). *Yıllık Faaliyet Raporu (2023-2024)*, Kahramanmaraş.
- Şentürk, M. (2014). Türkiye’de Kamunun ve STK’ların Sosyal Yardım Uygulamaları: Yeni Eğilimler ve İhtiyaçlar. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(28), 285-307.

- Tekindal, M. (2018). Türkiye’de Sosyal Yardımların Yapısal İşlevsel Yaklaşımına Göre Analizi. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 29(2), 335-362.
- Tuncel, G. (2011). *Sivil Toplum ve Devlet*, Malatya: Bilsam Yayınları.
- TÜİK. (2024). *Sosyal Koruma İstatistikleri*, 2020-2022 (Haber Bülteni 28.03.2024). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sosyal-Koruma-Istatistikleri-2000-2022-53834> (09.06.2024).
- US Census Bureau. (2023). *About Program Income and Public Assistance*. <https://www.census.gov/topics/income-poverty/public-assistance/about.html> (10.08.2024).
- Vakıflar Genel Müdürlüğü. (2023). *Vakıfların türlerine göre dağılımı (14.07.2023)*, https://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_945_290519/vakif-istatistikleri/yeni-vakiflar2023-sorasi/01-vakiflarin-turlerine-gore-dagilimi--14072023.pdf (09.08.2023).

Research Article

Kamu Yönetiminin Sosyal Yardım Sorumluluğunun Paylaşılmasında Sivil Toplum Kuruluşlarının Artan Önemi: Saçaklızade Vakfı Örneği

The Increasing Importance of Civil Society Organizations in Sharing the Social Assistance Responsibility of Public Administration: The Example of Saçaklızade Foundation

Adem CEREN

Dr. Öğr. Üyesi, Adıyaman Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

aceren@adiyaman.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-0297-9924>

Extensive Summary

Introduction

Today, social assistance, which has an important place among the anti-poverty policies of the state, continues to be widely implemented as a short-term and practical solution. In this context, the state, through social assistance institutions and organisations, regularly supports disadvantaged groups in almost every subject such as food, housing, health, education, fuel, electricity, natural gas, children, disabled, martyrs, elderly, women, special purpose, foreigners, etc. and carries out activities to increase the welfare and peace of society with social assistance services covering a wide range of masses. In Türkiye, as a reflection of social characteristics, religious reasons and feelings of solidarity and cooperation, non-governmental organisations come to the forefront as important actors of today as a structure that cooperates with the state in the field of social assistance as in many other fields, shares the burden of the state by carrying out activities in its own field of duty, and relieves its responsibility.

Method

The general aim of this study, which focuses on the social assistance activities of Saçaklızade Foundation, is to reveal the importance of NGOs in meeting the needs, the necessity of public administration in sharing the responsibility of social assistance and the potential of these structures to provide social assistance.

In addition, the data from the Hayır ve İhsan Foundation, Kipaş Foundation, Şekerli Foundation, Rıdvan Hoca Education, Culture and Solidarity Foundation and Gemciler Education, Culture, Social Assistance and Solidarity Foundation, which responded positively to the request for data sharing in order to more clearly reveal the potential of the organizations conducting social assistance activities in Kahramanmaraş, has been another important source that enriched the content of the study. Within the scope of the study, a brief theoretical assessment was made on the concepts of public administration, social assistance, civil society and civil society organizations. After the methodology of the study was discussed, the findings of the Saçaklızade Foundation were presented under three main headings: food banking services, soup kitchen services and educational assistance. At the end of the study, the findings of the 5 social assistance organizations mentioned above are discussed and presented.

Field research data were obtained through semi-structured interviews and participant observation techniques, which are among qualitative research methods. In August 2023, after the preliminary interviews regarding the study, the field research questionnaire was submitted to Adıyaman University Social and Human Sciences Ethics Committee and after the approval of the ethics committee with the

decision dated 10.11.2023 and numbered 467, the field study was completed with face-to-face interviews with each unit official (three people) in the first week of december.

Findings and Discussion

According to the information received from the Foundation officials, as of August 2023, a total of 10 people are working for wages, including 1 person in the food bank, 4 people in the soup kitchen and kitchen, 1 person in the accounting department, 1 person in the food distribution service (as a driver and support staff) and 3 people in training services. One of the most important sources of income of the Saçaklızade Foundation is undoubtedly donations. According to the annual reports of the Foundation, a total of 177 donors supported the foundation in 6 years, 25 in 2016, 29 in 2017, 37 in 2018, 34 in 2019, 32 in 2020 and 20 in 2021. Based on this data, it can be said that an average of 30-35 people donate regularly. An average of 1300-1400 people benefit from food, clothing, shoes, stationery, cleaning, hygiene materials, etc. provided by the Food Bank.

These aids are divided into certain periods as every 2, 3, 4, 6 and 12 months and Ramadan package aid is provided once a year. Putting aside the extraordinary situation that occurred after the earthquake (during which hot meals were distributed to approximately up to 10,000 people daily), meals are currently distributed to an average of 2,500-3,000 people on a daily basis. Within the scope of educational aids, the Foundation regularly provides aids such as housing, nutrition, scholarships, stationery, clothing, bags and shoes. While in-kind educational support is provided to primary, secondary and high school students, scholarships are also provided to university students. An annual average of 200 students are provided with housing and nutrition aid, while 70 students receive scholarships.

A total of 15,799,400 TL worth of food and clothing aid was provided to 31,787 people by the Hayır ve İhsan Foundation between 2020-2024. In addition, wood support was provided to 214 people in 2020, 134 people in 2023 and 6 people in 2024. It is seen that the Foundation also supports various institutions and organizations. A total of 36 million TL in education support was provided by the Kipaş Foundation, 8 million TL in 2021, 17 million TL in 2022 and 11 million TL in 2023. In addition, a total of 51 million TL in health support was provided, 5 million TL in 2021, 10 million TL in 2022 and 36 million TL in 2023.

The Şekerli Foundation distributed food to 3,500 people in Ramadan 2023. In addition, 1,000 TL holiday allowance was given to 500 orphans, and an average of 5,000 TL cash aid was given to 300 families, totaling 1 million 500 thousand TL. The Foundation regularly provides scholarships to approximately 400 students. The Rıdvan Hoca Foundation provided food aid to a total of 2,100 families and monthly scholarships to 77 university students between 2020-2023. The Foundation also provided 360 pieces of various clothing aid to those in need between 2020-2023, and 300 school bags and stationery support to students. Gemciler Foundation provided scholarships of 300 TL per person to 34 students in 2020, 450 TL per person to 34 students in 2021, 600 TL per person to 31 students in 2022, and 500 TL per person to 31 students in 2023. The total amount of scholarships provided reached 343,400 TL at the end of 4 years.

Conclusion

Since its establishment in 1993, Saçaklızade Foundation has managed to continue its social assistance activities without interruption, including crisis periods such as the 2001 economic crisis, the 2019 Covid-19 pandemic and the 2023 Kahramanmaraş Earthquakes. Today, carrying out active activities in the fields of food bank, soup kitchen and education services in the provincial centre is a considerable workload/responsibility, and the fact that this situation has been continued uninterruptedly for years and basic social assistance support has been provided to many people has been a great example of dedication and success.

Based on the fieldwork and observation notes, the following basic conclusions can be drawn from the study: - The foundation is well-known in the city and has gained the trust and support of the people. - In the food bank and soup kitchen services, quality products and foods are served to meet the needs. - It has been observed that the foundation has good relations with public institutions and acts in partnership, and the support requests of the public have been responded quickly, especially in difficult times. As

claimed at the beginning of the study, the liveliness of philanthropy and helping feelings in Türkiye is directly reflected in social assistance. Indeed, it has been observed that the activities of the social assistance organizations included in the study, especially the Saçaklızade Foundation, have made significant contributions to supporting those in need and alleviating the social assistance burden of the public administration. In addition, these data indicate the existence of a great potential that NGOs can mobilize in social assistance.